

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Filozofická fakulta

Ústav politologie

Bakalářská práce

Iveta Lysoňková

Strategie separatistického terorismu: případová studie IRA
Strategies of Separatist Terrorism: The Case Study of IRA

Praha 2013

Vedoucí práce: PhDr. Ondřej Slačálek

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala svému vedoucímu práce PhDr. Ondřejovi Slačálkovi za jeho kritické podněty a celkové vedení práce.

Prohlášení

„Prohlašuji, že jsem předkládanou bakalářskou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citované literatury, pramenů a dalších zdrojů.“

V Praze dne 19. 8. 2013

Anotace:

Bakalářská práce „*Strategie separatistického terorismu: případová studie IRA*“ představuje strategie ozbrojeného separatistického boje, konkrétně vedeného organizací Prozatímní Irské republikánské armády (PIRA), která byla pokračovatelkou IRA, od roku 1969 do roku 1998 v Severním Irsku. Práce se zabývá konkrétně tématem dynamiky proměn strategií této organizace, kterými chtěla dosáhnout nezávislosti ostrova Irsko na Velké Británii. Východiskem práce je teorie politického násilí a sociálních hnutí Donatelly della Porty a dále teorie Mayera N. Zalda a Roberty Ashové, která identifikuje proměny cílů a strategií u organizací sociálních hnutí. Teorie těchto autorů jsou aplikovány na případ PIRA. Cílem výzkumu, který je založen na analýze proměn jednotlivých strategií, je objasnění jednotlivých konkrétních faktorů, které byly pro proměnu dané strategie stěžejní.

Annotation:

The thesis “*The strategies of the separatist terrorism: Case study of IRA*” applies the strategies of separatist armed struggle, specifically in Provisional Irish Republican Army (PIRA), which was successor of IRA, since 1969 until 1998 in Northern Ireland. More concrete dynamics of strategies, which PIRA used for achieving its main goals, which is independence of Ireland under British rule. The main point of departure is Donatella della Porta’s theory of political violence and social movements and Mayer N. Zald and Roberta Ash’s theory, which identifies change of goals and strategies in social movements organization. Both of these theories are applied on PIRA case. The aim of the research, which is based on analysis of change of strategies, is the explanation of the specific factors that have to change the core strategy.

Klíčová slova:

IRA, PIRA, politické násilí, separatismus, Sinn Féin, sociální hnutí, terorismus

Keywords:

IRA, PIRA, political violence, separatism, Sinn Féin, social movements, terrorism

Obsah

Úvod	6
I. Historicko-sociální aspekty vzniku PIRA.....	8
Historický exkurz do dějin IRA	8
Ideologické štěpení: IRA, Sinn Féin	12
Ideologie, cíle a struktura PIRA.....	16
II. Teoretický rámec analýzy faktorů proměny strategií PIRA.....	20
Politické násilí a sociální hnutí	20
Radikalizace organizací sociálních hnutí	22
Faktory ovlivňující změny strategií	25
III. Proměny strategií PIRA.....	29
Periodizace vývoje PIRA na základě použité strategie.....	29
Faktory přechodu od nenásilného sociálního hnutí k opotřebovací strategii	32
1970–1980: Opotřebovací strategie (opotřebovací válka).....	34
Faktory přechodu od opotřebovací strategie ke strategii Armalite ballot box	36
1981–1998: Strategie Armalite ballot-box.....	41
Faktory přechodu od strategie Armalite Ballot box k legální politice	43
Závěr	47
Literatura.....	49

Úvod

Přestože separatismus jako takový není v Evropě okrajovým problémem, separatistický ozbrojený boj, který by si vyžádal vysoký počet obětí na lidských životech, je typický především pro Baskicko a Severní Irsko. Zatímco Baskové prostřednictvím ozbrojeného boje usilují o svou samostatnost, Irové, tvořící menšinu v Severním Irsku, které je součástí Velké Británie, dlouhodobě usilovali o sjednocení irského národa na ostrově Irsko i navzdory protestantské komunitě, která svou identitu spojuje s Velkou Británií. Irská republika, dříve Irský svobodný stát, vznikla v důsledku občanské války. Nezanedbatelná část Irů však bojovala za plnou nezávislost celého Irska na Velké Británii a nechtěla se smířit s vyčleněním Severního Irska, kde se stále nacházela irská menšina. Ačkoliv irský separatismus působil po celé 20. stoletím, aktuální zůstává dodnes.

Z tohoto důvodu jsem se také rozhodla zaměřit svou bakalářskou práci, jejímž tématem je analýza dynamiky proměn strategií boje separatistických organizací, na případ Irské republikánské armády (IRA). Cílem je pochopit základní faktory vedoucí k proměně strategií irského separatismu – od teroristických aktů přes participaci ve státních institucích až po nastolení konečného příměří, zapojení se do politického procesu a přijetí demokratických pravidel hry. Irská republikánská armáda je organizací, která na počátku 20. století zvítězila v boji o osvobození irské společnosti od britské kolonizace a nadvlády. Toto osvobození se však nevztahovalo na Severní Irsko, které zůstalo součástí Velké Británie. Z tohoto důvodu také problém emancipace části irské společnosti nezanikl, ale naopak nadále utvářel politiku v dané oblasti.

Jelikož téma proměny strategií IRA je příliš široké, rozhodla jsem se soustředit především na jedno období vývoje Irské republikánské armády, a to na tzv. Prozatímní Irskou republikánskou armádu (PIRA). Přestože se PIRA plně odzbrojila až v roce 2005, v předložené práci se zaměřuji na období ohraničené roky 1969–1998. Zatímco rok 1969 je rokem vzniku dané organizace, rok 1998 je rokem, kdy tato organizace proklamovala definitivní zřeknutí se politického násilí. Téma proměn strategií PIRA se pokusím uchopit v souvislosti s vybranými teoretickými analýzami politického násilí a sociálních hnutí.

Pro pochopení příslušné problematiky je třeba objasnit vznik PIRA a zdroje její podpory v severoirské katolické komunitě (kapitola č. I: *Historicko-sociální aspekty*

vzniku PIRA). Z tohoto důvodu nejprve představuji konzervativní severoirské politické uspořádání 60. let a stručně popisují panující atmosféru, která vyústila v konflikt. V této kapitole nastiňuji ideologické směřování IRA na konci 60. let, tedy v době, kdy se organizace rozštěpila a vznikla PIRA. Pro moji další analýzu je důležité alespoň ve stručnosti prezentovat ideologii a cíle hnutí, stejně jako strukturu organizace. I přesto, že časové období, kterým se zabývám, čítá bezmála 29 let, tato organizace až do poslední chvíle své deklarované cíle nezměnila, na rozdíl od strategií, kterými těchto cílů chtěla dosáhnout. Jelikož je hlavním předmětem mého výzkumu dynamika strategií PIRA, tedy organizace, která užívá pro dosažení svých cílů politické násilí, dané téma uchopuji prostřednictvím teorie sociální politoložky Donatelly della Porty, aplikovatelné i na případ Severního Irska (viz kapitola č. II: *Teoretický rámec analýzy faktorů proměny strategií PIRA*). Tato teorie, zkoumá levicová sociální hnutí 60. let v západní Evropě a identifikuje faktory přeměny organizací sociálního hnutí v teroristické organizace. Tytéž faktory jsou zároveň relevantní i pro další vývoj těchto organizací. K teorii D. della Porty přitom připojuji teorii Mayera N. Zalda a Roberty Ashové, která identifikuje vnější a vnitřní faktory relevantní pro proměnu cílů a strategií organizací sociálních hnutí obecně.

Teorie Donatelly della Porty, Mayera N. Zalda a Roberty Ashové používám v klíčové III. kapitole (*Proměny strategií PIRA*) k analýze proměn strategií PIRA. V této kapitole taktéž periodizuji vývoj PIRA na základě užitých strategií do dvou hlavních období. V každém z těchto období představím dominantní strategii, kterou PIRA užívala k dosažení svých cílů. Jádro kapitoly nicméně tvoří konkrétní faktory, které zapříčinily proměnu strategií PIRA. Tato kapitola je především analýzou dominantních faktorů, které vedly k užití politického násilí až po jeho ukončení Velkopáteční dohodou, roku 1998, jejímž podpisem se vedení PIRA zavázalo k úplnému ústupu od politického násilí a postupnému odzbrojení.

I. Historicko-sociální aspekty vzniku PIRA

Historický exkurz do dějin IRA

Irská republikánská armáda (IRA) úspěšně vybojovala válku za nezávislost na Velké Británii, jež probíhala v letech 1919–1921, a je oprávněně nahlížena jako aktér, který měl stěžejní význam pro vznik Irské republiky. IRA se po vzniku Irského svobodného státu (1922) a následně Irské republiky (1937) pokládala za jedinou legitimní vládu na Irském ostrově a explicitně odmítala „nelegální“ Dáil Éireann (dolní komora Parlamentu Irské republiky), stejně jako ostatní státní instituce.¹ Pasovala se na následovnici Dáilu z roku 1919, jenž byl posledním parlamentem, který reprezentoval všech 32 hrabství (tzn. celý Irský ostrov). V roce 1938 prezident Eamon De Valera, předseda politické strany Fianna Gáil, jež byla hlavní představitelkou republikánského hnutí, Irskou republikánskou armádu zakázal, a to s odůvodněním, že může existovat jen jedna zákonná vláda a armáda. Po vzniku Irské republiky IRA svoji činnost radikálně omezila; stala se spíše statickou organizací s centrem v Dublinu a nijak významně neohrožovala spojení Severního Irsku s Velkou Británií.

Již základní pohled na demografické složení obyvatelstva Severního Irsku do značné míry vysvětluje jeho sociálně-politické uspořádání. V roce 1920 čítalo Severní Irsko 1 256 000 obyvatel v poměru 2 : 1 ve prospěch protestantské většiny.² Už od vzniku Severního Irsku jako samosprávné britské provincie (1920) byla jeho populace rozdělena na základě dvojího náboženství, historie a kulturní identity. Ačkoliv se zdá, že hlavním zdrojem konfliktu v severoirské společnosti je náboženství (katolicismus vs. protestantismus), jeho úlohu nelze přeceňovat. Náboženství zde slouží spíše jako vodítko pro odlišení dvou klíčových komunit.

Jedním z hlavních důvodů rozdělení katolické a protestantské komunity byla především zcela odlišná interpretace historických událostí a obava katolíků z pohlcení protestantskou většinou. Katolíci sami sebe vnímali jako menšinu v pro ně vlastně *nelegálním* Severním Irsku a stejně tak důležitý byl strach protestantů z případného pohlcení katolickou většinou ve sjednoceném Irsku. K dalšímu prohloubení rozdílu mezi oběma komunitami později přispělo oddělené školství a separace v běžném

---

¹ O'Brien, B. *Dlouhý boj – IRA a Sinn Féin*. Přel. A. Poláčková. Brno: Zvláštní vydání, 2003, s. 92.

² Frank, J. *Konflikt v Severním Irsku*. Praha: Triton, 2006, s. 40.

životě. Katolická menšina, která byla považována za zdroj možné iredenty, sice nebyla masivně politicky a kulturně eliminována, nicméně byla znevýhodňována, a to jak politicky, tak sociálně.³ V 60. letech již nešlo o konflikt primárně náboženský, ale o konflikt veskrze ekonomický a hlavně politický.

Protestantská majorita a její unionismus⁴ kompletně dominovaly politickému uspořádání státu. Tento fakt se neměnil desítky let a začal být reflektován teprve ve druhé polovině 60. let, kdy se emancipace katolíku v Severním Irsku, narážející na hluboký odpor tamějších protestantů, stala celoevropským symbolem sociálního hnutí za občanská práva. Čím tedy porušovalo severoirské zřízení základní občanská práva a proč katolíci sami sebe vnímali jako *druhořadé* obyvatele?

K hlavním důvodům patřila vysoká míra nezaměstnanosti, která se pohybovala až kolem 50 %, mizivé počty katolických zástupců ve státní správě, neutěšená bytová situace či gerrymandaring⁵. V roce 1966 bylo Severní Irsko státem jedné politické strany – Ulsterské unionistické strany (UUP), která zde vládla posledních 50 let. Diskriminace katolíků v oblasti zaměstnání byla patrná jak ve státním, tak soukromém sektoru a týkala se všech vrstev katolického obyvatelstva. Místní bytová sdružení byla dominantně obsazována unionisty, a to především v západním Severním Irsku, které se vyznačovalo jasnou katolickou majoritou. Například v hrabství Fermanagh bylo po válce postaveno 1589 domů, z čehož připadlo 1021 protestantům a jen 568 katolíkům.⁶

Závažný problém představovaly také represivní složky státu: policie (tzv. Royal Ulster Constabulary – RUC) se totiž skládala převážně z protestantů, v roce 1927 byla katolická menšina v RUC zastoupena 17%. Složky RUC uplatňovaly nepřiměřené metody a disponovaly pravomocí libovolně zatýkat, internovat osoby podezřelé z terorismu a provádět domovní prohlídky. To vše jim umožňoval zákon o zvláštních pravomocích (Special Power Act), který vstoupil v platnost roku 1933. Ještě horší reputaci disponovala Ulsterská speciální policie tzv. B-Specials, jednalo se o záložní policejní jednotky, které zřídila během nepokojů v Irsku v roce 1920 Velká Británie, aby potírala „terorismus“. Členové B-Specials v té době prosluli vražděním

---

³ Tamtéž, s. 50.

⁴ Unionismus či „ulsterský unionismus“ označuje ideový proud vyznávaný protestantským obyvatelstvem Severního Irska, podle něhož by Severní Irsko mělo setrvat v politické unii s Velkou Británií.

⁵ Gerrymandaring označuje manipulaci s velikostí volebních okrsků, a to ve prospěch určité politické strany. Tato metoda (a jí podobné) byla patrná především v Derry, kde sice byli protestanti menšinou, avšak v městském zastupitelstvu pravidelně obsazovali 12 křesel z 20.

⁶ Hennessy, T. *History of Northern Ireland 1920–1996*. New York: Palgrave Macmillan, 1997, s. 20.

v katolických oblastech a katolíci na ně oprávněně nahlíželi jako na sektářské a zpolitizované útvary.⁷

V tomto kontextu se vůči unionismu začala formovat široká katolická opozice, inspirovaná bojem za občanská práva Afroameričanů v USA. Toto široké, levicově orientované sociální hnutí založilo *Northern Ireland Civil Rights Association* (NICRA), která proklamovala následující cíle:

- hájit základní svobody všech občanů,
- chránit práva jednotlivců,
- upozorňovat na všechna možná zneužití moci,
- požadovat garance pro svobodu projevu a shromažďování,
- informovat veřejnost o jejích zákonných právech.⁸

Toto hnutí organizovalo demonstrace a mírové pochody, mimo jiné pod heslem „Britská práva pro britské občany“. Protestantští unionisté však chápali NICRA jako předvoj IRA a rovněž jako předzvěst požadavku na sjednocení celého Irsku. Pravděpodobně z tohoto důvodu byla také NICRA nucena čelit represi (zákazy demonstrací, nepřiměřené užívání násilí ze strany policie či jiných skupin).

Tuto skutečnost ukazuje i známá demonstrace z 5. října 1968 v Derry (část čtvrti Bogside s katolickou majoritou). Na tuto demonstraci byli pozváni političtí zástupci katolického tábora a britští poslanci za Labour party. Po zahájení pochodu byl dav napaden jednotkami RUC, které demonstrující zbily pendreky, a to včetně zmíněných poslanců. Severoirský režim se svým neadekvátním postupem vůči demonstrantům zdiskreditoval a katolická menšina následně získala množství sympatizantů v zahraničí. Jelikož britská vláda začala vnímat Severní Irsko znovu jako problém, předseda britské vlády Wilson požadoval po severoirském premiérovi O’Neillovi provedení reform. Ačkoliv práce na těchto reformách započala, nakonec zůstaly jen na papíře. Členové Unionistické strany podali demisi na protest proti jakýmkoliv změnám politického kurzu a O’Neill nakonec pod tlakem veřejnosti rezignoval. V této době se severoirský parlament vyznačoval nekompromisním unionismem.

---

⁷ Frank, J. *Konflikt v Severním Irsku*. C. d., s. 41.

⁸ Holland, J. *Hope against History: The Course of Conflict in Northern Ireland*. New York: Henry Holt and Company, 1999, s. 33.

Dramatickým vyústěním událostí se stala tzv. *Battle of the Bogside* 12. srpna 1969, která trvala dva dny a jejímž výsledkem byl příchod britských vojenských jednotek. Celá událost začala oslavným pochodem loajalistické⁹ skupiny *Apprentice Boys* v blízkosti katolické části Derry. Odpovědí na pochod, který oslavoval protestantské vítězství v bitvě o Derry v roce 1689, byl násilný odpor katolíkům (házení kamenů apod.). K násilí se ovšem uchýlily obě strany. V momentě, kdy dorazily těžce ozbrojené RUC a B-Specials, stály v katolických čtvrtích barikády a došlo i na metání zápalných lahví. Ačkoliv v samotném Derry bylo 350 příslušníků RUC zraněno a dva protestující byli postřeleni, žádný případ zranění neskončil smrtí. Reakce na tuto událost byla mnohem silnější v Belfastu a jiných oblastech, kde po střetech zemřelo pět katolíkům a dva protestanti. Následovalo vypalování katolických domů, které měl na svědomí loajalistický dav a po němž se ocitlo více jak 1500 rodin bez domova. Předseda irské vlády Jack Lynch na severoirskou hranici poslal vojáky, aby zde zřídili nemocnici a zajistili humanitární pomoc. Do Severního Irska byly poslány britské jednotky, které obyvatelé Bogside přivítali jako potenciálně neutrálního garanta své bezpečnosti. Obě komunity se ocitly na hranici občanské války.

IRA v Belfastu se v této době skládala z několika veteránů a mladíků se zanedbatelným vojenským potenciálem. Účastníci jako Tim Pat Coogan uvádějí, že nedisponovala více jak deseti zbraněmi z období druhé světové války.¹⁰ S takovou výzbrojí ani nebylo možné ochranu katolíkům zajistit. Na zdech katolických čtvrtí se po této události začaly objevovat nápisy „IRA – I RUN AWAY“ („IRA – utekl jsem pryč“). Mladší republikánští aktivisté, kteří se podíleli na hnutí NICRA jako Gerry Adams došli k závěru, že Vojenská rada IRA na jihu nemůže být nadále důvěryhodným orgánem, který je schopen ochránit severské katolíky. Události roku 1969 vedly k rozdělení IRA na IRA Oficiální s centrem v Dublinu a Prozatímní IRA (PIRA), jejíž aktivity (a později i neoficiální centrum organizace) se soustřeďovaly v severoirském Belfastu.

---

⁹ Loajalisté (či ulsterští loajalisté) jsou obyvatelé Severního Irska, kteří se považují za potomky britských kolonistů. Jsou loajální k britské koruně a nepřejí si sjednocení Irska.

¹⁰ Coogan, T. P. *The IRA*. New York: Palgrave Macmillan, 2002, s. 367.

Ideologické štěpení: IRA, Sinn Féin

V roce 1969 tedy vedl konflikt mezi katolíky a protestanty v Severním Irsku rozštěpení IRA na Oficiální IRA a Prozatímní IRA, jedním z mnoha důvodů byl nedostatek zbraní a celková nepřipravenost dublinského vedení na nastalou situaci. Podle některých názorů však byly daleko podstatnější ideologicko-politické důvody, které také vedly ke konkurenci mezi oběma organizacemi (sahající až k několika ozbrojeným střetům), a které se projevovaly i v jejich odlišné strategii.¹¹ Tim Pat Coogan, bývalý člen IRA, odmítá teorii Conora Cruese O'Briena, podle níž se PIRA zrodila z pohnutek, ke kterým do velké míry přispěla politická strana Fianna Fail a její předseda (a zároveň premiér) Jack Lynch. Určití členové vlády Irské republiky oslovili vedoucí členy¹² IRA (zakladatele PIRA), kteří byli známými oponenty marxismu, propagovaného dublinským vedením IRA. Těmto významným osobnostem byly nabídnuty peníze na zbraně i celková podpora za příslib, že své operace budou směřovat na území Severního Irsku a nebudou se angažovat v Irské republice.

Coogan tuto teorii považuje za mylnou, dle jeho soudu se PIRA zrodila uprostřed střelby a v protestech v roce 1969. Na druhou stranu ale nepopírá velké dodávky zbraní, které zajišťovali jednotliví členové irské vlády a za které byli také někteří z nich souzeni. Údajně se však nejednalo o vládní politiku, ale o individuální rozhodnutí.¹³

IRA

Na počátku 60. let vrchní velitel Irské republikánské armády Cathal Goulding prosazoval posun ideologie IRA od republikanismu k levici. Gouldingova levicová orientace byla známá, přičemž součástí jeho přístupu byla i představa IRA jako předvoje sociálního republikanismu. Jeho oponenti ho později kritizovali za to, že do čela organizace přivedl marxisty, kteří následně určovali politický směr celého hnutí.

Goulding považoval za nutnost změnu politické orientace, která se od meziválečných let nijak nevyvíjela. Do tohoto procesu byli zapojeni dva levicoví intelektuálové Anthony Coughlan a Roy Johnston. Právě Coughlanovy myšlenky měly

---

¹¹ Viz například Patterson, H. *The Politics of Illusion: A Political History of the IRA*. London & Chicago: Serif, 1997, s. 96-140.

¹² Ruairi O'Bradaigh byl prvním prezidentem Prozatímní Sinn Féin, David O'Connell byl jedním z hlavních ideologů PIRA a John Stephenson (irsky MacStiofáin) prvním velitelem vrchního velení PIRA.

¹³ Coogan, T. P. *The IRA*. C. d., s. 365-386.

velký vliv na ideologické směřování IRA. Coughlan „byl zapáleným republikánem v tom smyslu, že jádro irské politiky viděl v dovršení národní revoluce. Přesto se však nedomníval, že by toho mohlo být dosaženo tradičním násilím, ale pouze vytvořením široké národní koalice, v níž by hrálo hlavní roli dělnické hnutí. Úkolem tohoto hnutí by byla ‚skutečná‘ nezávislost, nebyl by jí socialismus. V Severním Irsku by měl být destabilizován unionismus, a to reformami, které posléze odvrátí dostatečný počet protestantů od Unionistické strany a ti poté mohou vytvořit ‚progressivní‘ koalici.“¹⁴ Tyto Coughlanovy názory se promítly do strategie IRA. Coughlan považoval republikanismus za neschopný dalšího teoretického vývoje a teoretické práce předních irských revolucionářů za momentálně neaplikovatelné na důležitá politická témata, jakými byla např. ekonomická reforma. Především se vymezoval vůči ekonomické politice tehdejší vládní strany Fianna Fáil a vůči její snaze o liberalizaci obchodu a přitáhnutí zahraničního kapitálu a investic. Tyto kroky považoval za návrat k ekonomické unii s Velkou Británií.

V tomto levicovém křídle se začala utvářet představa o nutnosti demilitarizovat republikánské hnutí, která byla spojená s názorem, že ideje jsou efektivnější než zbraně a taky přinášejí trvalou změnu. Dublinská IRA přehodnotila svou vojenskou roli na roli politickou: politický boj byl nyní orientovaný především na boj proti imperialismu, a to legální cestou, nikoliv násilnou.

Ze situace kolem roku 1969 jasně vyplývalo, že Goulding ani IRA nemají žádný okamžitý vojenský plán, ale naopak jakékoliv vojenské řešení odmítají. Stále trvali na tom, že si chtějí získat protestantskou dělnickou třídu v Severním Irsku a že nebudou provádět žádnou novou vojenskou kampaň¹⁵ před tím, než skutečně dojde k radikálnímu politickému a ideologickému vývoji jak v Irské republice, tak v Severním Irsku. Místní vojenský velitel Billy McMillen, který se řídil Gouldingovými příkazy, byl za nečinnost IRA podroben kritice ze strany bývalých i současných členů belfastské organizace. Když se situace začala vyostřovat, McMillen a severoirské vedení trvali v roce 1967 při setkání Vojenské rady IRA na tom, že budou vyvíjet vojenské aktivity. Goulding, který kritizoval belfastskou IRA za neschopnost navázat kontakt

---

¹⁴ Patterson, H. *The Politics of Illusion: A Political History of the IRA*. C. d., s. 98.

¹⁵ Vojenská kampaň – jde o dlouhodobý vojenský strategický plán, který obsahuje řadu vzájemně propojených operací, jež jsou součástí dlouhodobého konfliktu.

s protestantskou dělnickou třídou, si vysvětloval odmítání nového myšlení v belfastské IRA tak, že je tamní hnutí ovládáno „katolickými fanatiky“.¹⁶

Coughlanova analýza udávala směr v politice IRA. „Tato analýza byla charakteristická svým optimismem ohledně reakce protestantských dělníků na agitaci za občanská práva: ‚Pokud se věci skutečně změní, oranžský¹⁷ dělník uvidí, že se mu může dařit dobře bez toho, aby ovládal svého katolického souseda.‘“¹⁸ IRA svou strategii opírala o boj za lidská práva. Velká vlna násilností, která se zvedla v roce 1969, však byla znepokojivým důkazem limitů, které byly v jádru této strategie.

Sinn Féin

Sinn Féin¹⁹ je označována za politické křídlo IRA. Anthony Richards, který se dlouhodobě zabývá studiem terorismu, považuje označení politické křídlo za nesprávné. Výraz, který pro Sinn Féin používá, je „politická fasáda“.²⁰ Důvodem, proč se k tomuto označení uchyluje, je především dle něj nerovnocenný vztah mezi vojenským vedením (PIRA) a politickým (Sinn Féin). Označení politické křídlo v sobě implikuje vztah rovnocennosti, fasádní organizace naopak vyjadřuje stav kdy je jedna organizace reálně řízena jinou. Politická fasáda, kterou je dle něj Sinn Féin, je existenčně závislá na PIRA a také z ní odvozuje svou ideologii. Tento vztah je dle něj patrný především v tom, že někteří bývalí členové PIRA se stali členy Sinn Féin. Důkazy o členství v obou skupinách současně bychom hledali hůře, a to kvůli přísnému utajení členství v IRA. Sinn Féin tedy reprezentuje republikánské hnutí navenek a artikuluje ideologii IRA, její politiku a zájmy.²¹ John A. Hannigan, naopak tvrdí, že

---

¹⁶ Tamtéž, s. 106-110.

¹⁷ Oranžista – člen tzv. Oranžské instituce, která vznikla v roce 1796 jako symbol vítězství protestantského krále Viléma III. Oranžského nad katolickým králem Jakubem II. v bitvě na řece Boyně (Irsko). Díky tomuto vítězství Vilém III. získal nadvládu nad katolickým Irskem. Politicky mají oranžisté blízko k unionismu a hájí práva protestantů. Známé jsou jejich pochody, kterými oslavují triumfální vítězství Viléma, přičemž tyto pochody jsou vždy vedeny v bezprostřední blízkosti katolických čtvrtí. Kritici Oranžskou instituci označují za sektářskou.

¹⁸ Tamtéž, s. 111.

¹⁹ Sinn Féin: irská politická strana založená roku 1905 Arthurem Griffithem; roku 1918 ve volbách do celoirského Dáilu (parlament) získala 73 mandátů ze 105. Strana se rozdělila roku 1921 v souvislosti s Anglo-irskou dohodou, která ustavovala Irský svobodný stát (26 hrabství) jako britské dominium a zároveň od něj oddělovala Severní Irsko (6 hrabství). Po občanské válce, ve které zvítězili příznivci Anglo-irské dohody, zvolila Sinn Féin politiku abstinence, protože oba parlamenty, které poté vznikly, považovala za „nelegitimní“.

²⁰ Fasádní organizace (front organization): organizace, která je ve skutečnosti kontrolována jinou organizací.

²¹ Richards, A. *Terrorist Groups and Political Fronts: The IRA, Sinn Fein, the Peace Process and Democracy. Terrorism and Political Violence*. 2001, roč. 13, č. 4, s. 72-89.

v roce 1983 neexistovaly přesvědčivé důkazy o tom, že by vůdčí představitelé Sinn Féin jako Gerry Adams či Martin McGuinness kdy byli členy PIRA. Oba své členství popírali jako pouhá tvrzení britské propagandy. Taktéž usuzuje, že vzhledem k naprosto odlišné povaze obou organizací je dvojí členství prakticky vyloučeno. Nicméně určitou podřízenost Sinn Féin IRA před rokem 1983 nepopírá. Od roku 1983 ale považuje Sinn Féin za politické křídlo, které bylo vlivným partnerem vojenské organizaci PIRA a mělo vliv na určování strategie.²²

Sinn Féin a IRA se shodují v nesouhlasu s rozdělením ostrova dle Anglo-irské dohody a postavili se proti ní. Sinn Féin s IRA neuznávají „nelegitimní“ parlament Severního Irsku a Irské republiky. „Od roku 1949 byla Sinn Féin ‚infiltrována‘ a IRA ‚převzala kontrolu‘ organizace, tak, že ‚zvolila‘ člena své Vojenské rady Patricka McLogana novým předsedou Sinn Féin. Tím se Sinn Féin spojila s IRA.“²³ O vztahu mezi IRA a Sinn Féin a jejich provázání v 60. letech nelze pochybovat vzhledem k tomu, že po rozdělení IRA, vzápětí následovalo rozdělení Sinn Féin.

V obou organizacích v 60. letech probíhaly ideologické i strategické spory. Goulding se snažil směřovat IRA a Sinn Féin k socialismu, potažmo komunismu, což bylo daleko od politického nacionalismu, který hnutí prosazovalo desítky let. Sinn Féin se začala orientovat antinacionalisticky a hlavní hybnou sílu sjednocení irského ostrova spatřovala v dělnické – a to jak katolické, tak protestantské – třídě.²⁴ Spor uvnitř Sinn Féin stejně jako uvnitř IRA byl založen na otázce, zda zvolit cestu marxismu nebo křesťanského socialismu. Tento spor byl veden mezi dvěma tábory, mezi těmi, kteří hájili ozbrojený boj jako účinný nástroj k dosažení cílů IRA a oponenty, pro něž ozbrojený boj postrádal smysl.

Agenda gouldingovského křídla reformistů navrhovala sjednocení Sinn Féin a IRA pod jediné velení/vedení, které by reorganizovalo stranickou politiku a vzdělávací strategii. Důležité bylo začít působit znovu jako klasická politická strana, účastníci se demokratické soutěže politických stran. Tyto snahy ale PIRA jako celek zamítla. Gouldingovští reformisté však trvali na svém. V dokumentu, který byl zabaven při zatčení jednoho ze členů IRA Seana Garlanda na jaře 1966, „se hovořilo o transformaci hnutí do ‚politicky a sociálně revoluční organizace‘, která se bude soustřeďovat na

---

²² Hannigan, J. A. *The Armalite and the Ballot Box: Dilemmas of Strategy and Ideology in the Provisional IRA. Social Problems.* 1985, roč. 33, č. 1., s. 35.

²³ Tamtéž, s. 74.

²⁴ Patterson, H. *The Politics of Illusion: A Political History of the IRA.* C. d., s. 96-135.

odborářskou aktivitu a „radikálně sociální a ekonomický program“.²⁵ Tento dokument také hovořil o nahrazení vojenského výcviku politickým a ekonomickým vzděláváním a naprosté kontroly vedení IRA nad Sinn Féin. Takové snahy byly vyloženy jako pokus o transformaci IRA a Sinn Féin z podzemního ozbrojeného hnutí odporu v masovou revoluční socialistickou stranu a tak dospět k národní a sociální revoluci.²⁶ Sinn Féin podpořila rozdělení IRA na Prozatímní a stávající IRA (Oficiální). V roce 1970 vznikla Prozatímní Sinn Féin, spjatá s osobnostmi, které se ostře vymezovaly vůči Gouldingovi a jeho vedení. Prozatímní Sinn Féin (dále jen Sinn Féin) byla stranou, která při svém vzniku proklamovala zdržení se jakékoliv politické participace a volila politiku abstinence ve všech politických tělesech jak Irské republiky, tak Severního Irska, tato situace se ale v 80. letech změnila.

Ideologie, cíle a struktura PIRA

Ideologie, na základě které vznikala v roce 1969 PIRA, byla antikomunistická, tradičně katolická a nacionalistická.²⁷ Osobnosti, jako Ruairi O'Bradaigh a David O'Connell, kteří měli hlavní vliv na ideologické směřování a strategii PIRA až do konce 70. let, byli známí jako konzervativní katolíci z Irské republiky, kteří nedůvěřují „extrémnímu socialismu“.²⁸ Vedení PIRA mělo dle Tima Pata Coogana jasno v prostředcích, které zvolí na cestě za sjednoceným Irskem. Toto vedení jasně upřednostnilo užití politického násilí před ústavní cestou, kterou hnutí naopak zcela vyloučilo. Násilí bylo pro dosažení cíle v řadách PIRA morálně ospravedlnitelné, neboť bylo namířeno proti okupantským silám Velké Británie. Až do roku 1971 velení PIRA uceleně nevymezilo své požadavky vůči Velké Británii, pokud toto vymezení nespátřujeme v jeho snaze učinit Severní Irsko nekontrolovatelným a tak docílit toho, aby britská armáda opustila zem.²⁹

Roku 1971 Ruairi O'Bradaigh proklamoval, že politickým cílem PIRA je sjednocené Irsko, a to v podobě federalizované demokratické socialistické republiky.

---

²⁵ Broin, E. Ó. *Sinn Féin and The Politics of Left Republicanism*. London & New York: Pluto Press, 2009, s. 204.

²⁶ Tamtéž, s. 200-208.

²⁷ Patterson, H. *The Politics of Illusion: A Political History of the IRA*. C. d., s. 128-134.

²⁸ Tamtéž, s. 141.

²⁹ Coogan, T. P. *The IRA*. C. d., s. 375.

Tímto prohlášením se PIRA snažila předejít nařčení ze sektářské ideologie, což by znamenalo, že její útoky směřují primárně proti protestantskému obyvatelstvu, nikoliv proti britským jednotkám. Federální Irsko mělo mít čtyři regionální parlamenty: Leinster, Munster, Connacht a Ulster (Ulster by se skládal z devíti hrabství a jeho vláda by reprezentovala jak protestanty, tak katolíky).

Na tom, jestli PIRA zastávala sektářskou ideologii³⁰, se odborníci zabývající se touto otázkou neshodují. Robert White zastává názor, že některé akty PIRA lze označit za sektářské, ale hlavní ideologie sektářské povahy nebyla. Ozbrojený boj byl namířen proti bezpečnostním složkám státu a jednotkám britské armády. Nešlo tedy o útok na protestantskou komunitu.³¹ Steve Bruce tento náhled kritizuje, jeho hlavní argument se týká skladby bezpečnostních složek státu. Z této skladby vyplývá, že bezpečnostní složky reprezentovali severoirští protestanti, zabíjení členů bezpečnostních složek se tedy nutně týkalo přímo protestantské komunity.³² Henry Patterson nesouhlasí s tvrzením, že by se PIRA pokoušela o „etnickou čistku“, ale taktice PIRA přičítá sektářský rozměr na základě toho, jak PIRA působila v oblasti jižní hranice Severního Irsku (Tyrone a Fermanagh), kde útočila na protestantské farmáře a podnikatele. Na druhou stranu netvrdí, že celková ideologie PIRA byla sektářská.³³ V Zelené knize PIRA (1977) je specifikováno, že úkolem členů PIRA je vychovávat ty, jejichž odpor je čistě sektářský, k tomu, aby pochopili samotnou podstatu tohoto sektářství. Tato podstata plyne z dlouhodobé britské přítomnosti v Irsku.³⁴ Kolonizace Irsku Velkou Británií je dle PIRA primárním zdrojem sektářského konfliktu a udržování tohoto konfliktu v Severním Irsku.

Důležitým zdrojem informací o ideologii a zaměření PIRA je již zmíněná Zelená kniha, která je výcvikovou příručkou PIRA a jasně specifikuje ideologii, cíle i zdroje legitimacy této organizace. Irská republikánská armáda bojuje proti imperialismu Velké Británie, přičemž svůj morální nárok a své právo zapojit se do ozbrojené války odvozuje z: a) práva bránit se proti cizí agresi, b) práva bouřit se proti tyranii a útisku,

---

³⁰ Sektářství: v případě Severního Irsku spor na základě rozdílného náboženství mezi protestanty a katolíky, v němž hraje roli také konflikt politický, etnický a třídní.

³¹ White, R. W. *The Irish Republican Army: An Assessment of Sectarianism. Terrorism and Political Violence*. 1997, roč. 9, č. 1, s. 20–55.

³² Bruce, S. *Victim Selection in Ethnic Conflict: Motives and Attitudes in Irish Republicanism. Terrorism and Political Violence*. 1997, roč. 9, č. 1, s. 56–71.

³³ Patterson, H., *Sectarianism Revisited: The Provisional IRA Campaign in a Border Region of Northern Ireland. Terrorism and Political Violence*. 2010, roč. 22, č. 3, s. 337–356.

³⁴ Výtah ze Zelené knihy, výcviková příručka IRA. In: O'Brien, B. *Dlouhý boj – IRA a Sinn Féin*. C. d., s. 365.

c) přímého následnictví Prozatímní vlády z roku 1916, prvního Dáilu z roku 1919 a druhého Dáilu z roku 1921.³⁵ PIRA neuznává ani jeden z parlamentů a institucí jak Irské republiky, tak Severního Irska, jelikož obě zřízení považuje za nelegitimní. „Irská republikánská armáda, její vedení, je právoplatnou vládou Irské republiky, všechny ostatní parlamenty nebo shromáždění prosazující právo mluvit za irský lid a vydávat pro něj zákony jsou nezákonnými shromážděními, loutkovými vládami cizí moci a nástroji vůle okupační síly.“³⁶

Dlouhodobě PIRA hlásá tezi, že každý dobrovolník musí být založením socialista, protože dlouhodobým cílem PIRA je sjednocení Irska, které bude demokratickou socialistickou republikou. Toho lze dosáhnout pouze ozbrojenou cestou. Krátkodobým cílem je pak dostat britské okupantské síly ze země.³⁷ Postulátem, že proklamovaných cílů lze dosáhnout jedině cestou politického násilí, se PIRA řídila až do počátku 80. let. Do této doby se striktně držela politiky abstinence ve všech politických tělesech uvedených „nelegitimních“ politických institucí. Změna tohoto přístupu bude zachycena ve třetí kapitole, která se věnuje strategiím PIRA.

Vojenská struktura PIRA

Stejně tak jako ideologie i struktura PIRA po dobu své existence prošla určitým vývojem. Nejvýznamnější body tohoto vývoje spočívají ve vojenské restrukturalizaci, decentralizaci a ve změně vedení v politickém křídle Sinn Féin. Vojenská restrukturalizace PIRA do tzv. buněčné struktury, kterou užívají teroristické organizace, byla zapříčiněna represemi ze strany státu a následným příměřím z roku 1975, které bylo natolik oslabující, že se stávající vojenskou strukturou PIRA nemohla přežít a hrozil jí úplný rozklad.

Ve vedení PIRA došlo k obměně dvou frakcí: od roku 1979 začalo být vedení z Irské republiky Ruiiho Ó Brádaigha a MacStiofáina pozičně oslabováno mladším vedením ze Severního Irska, tzn. vedením Gerryho Adamse z Belfastu, Martina McGuinnessa z Derry a Ivora Bella. Severoirská frakce prosadila decentralizaci velení, které spočívalo v oddělení severního velení v Belfastu od dřívějšího centra velení v

---

³⁵ IRA Green Book, s. 4. Cit. 2013-08-19. Dostupné z: <http://tensmiths.files.wordpress.com/2012/08/15914572-ira-green-book-volumes-1-and-2.pdf>

³⁶ Výtah ze Zelené knihy, výcviková příručka IRA. In: O'Brien, B. *Dlouhý boj – IRA a Sinn Féin*. C. d., s. 358.

³⁷ Výtah ze Zelené knihy, výcviková příručka IRA. In: Tamtéž, s. 358-365.

Dublinu. Decentralizace velení prakticky vedla k totálnímu přesunu moci z jihu na sever, a to ve chvíli, kdy Gerry Adams roku 1983 vystřídal v čele Sinn Féin Ó Brádaigha.

O změnách ve vojenské struktuře se veřejnost dozvěděla roku 1977 z dokumentu zabaveného policií. V tomto dokumentu se ohlašovalo vytvoření nového „buněčného systému“ se sevřenější armádou, která bude schopná udržet strategii dlouhého boje. Dokument konstatoval, že dobrovolníci bývají po několikadenních výsleších RUC zlomeni a tento faktor přispívá k porážce PIRA, stejně tak jako její zatížení stávající strukturou brigád a praporů. Je nutné včleňování neznámých dobrovolníků do tohoto nového typu buněčné struktury. Dále zpráva popisovala specializované rozdělení buněk na zpravodajské buňky, buňky pumových útoků, buňky ostřelovačů atd.³⁸

PIRA do roku 1975 v podstatě napodobovala vojenský model organizace: měla armádu, kterou tvořily jednotky, pluky, brigády s vysokou úrovní centralizace a specializace. Taková organizace se vyznačuje dobrým rozdělením funkcí, které jsou lépe definované, a členové jejího vedení často nežijí v ilegalitě. Celá PIRA prodělala významný přerod v buněčnou strukturu. Tyto buňky nahradily původní pluky a brigády. Buňky, tvořené malou skupinkou 3–10 členů, pracují nezávisle na sobě a jejich členové nepřijímají strategická rozhodnutí. Buňky se seskupují do kolon nebo oddílů. Tento model je mnohem bezpečnější, co se týče potenciální infiltrace zvenčí i zadržení jejích členů, protože buňky jsou od sebe izolované, což znamená, že členové jedné buňky neznají skladbu jiné buňky. V PIRA probíhal typ komunikace tak, že se špičkou organizace udržoval styk pouze vedoucí komanda, a to prostřednictvím spojky, která byla jeho nadřízeným. Komunikace také probíhala formou zabraňující osobnímu styku mezi členy buněk, a to skrz schránky či veřejné telefony.³⁹

---

³⁸ Tamtéž, s. 95.

³⁹ Corte Ibáñez, L. de la. *Logika terorismu*. Přel. J. Novotná. Praha: Academia, 2009, s. 218-224.

II. Teoretický rámec analýzy faktorů proměny strategií PIRA

Politické násilí a sociální hnutí

Až do současnosti nebylo studium sociálních hnutí a politického násilí převážně spojováno, ale naopak obojí bylo zkoumáno odděleně; politické násilí bylo předmětem studia terorismu a sociálnímu hnutí byla přisuzována nenásilná forma protestu. Sociální vědci se zabývali především sociálními hnutími v západních zemích, která se ve své většině k politickému násilí skutečně neuchylovala, a proto se také omezili pouze na sociální hnutí, která jsou nenásilná. V dnešní době jsou ale tyto dva pojmy čím dál tím více spojovány a zkoumány společně.⁴⁰

Jedním z prvních politických sociologů, který se začal zabývat politickým násilím v souvislosti se sociálními hnutími, byl Charles Tilly⁴¹. Ve své teoretické části však budu čerpat především z publikací politické socioložky Donatelly della Porta, která ke studiu politického násilí významně přispěla svou komparativní analýzou sociálních hnutí v Itálii a Německu, na nichž odhalila faktory, které vedou k radikalizaci sociálního hnutí a k jeho přechodu od mírové cesty k použití politického násilí vůči státu nebo společnosti. Její výzkum je dle jejích prohlášení použitelný pro analýzu násilných interakcí mezi demokratickými západními státy a jejich sociálními hnutími v období 60. až 90. let 20. století.

Definice politického násilí

Nejrůznější definice politického násilí se od sebe sice v detailech mohou lišit, ale obecnou předností pojmu *politické násilí* je to, že se vztahuje k široké škále jevů a je hodnotově neutrální. „Politické násilí je široký pojem pro vysoce sporné jednání, případy a situace, které jsou politicky zaměřené a zahrnují nějaký stupeň fyzické síly. Stejným událostem mohou být dáвана různá jména: terorismus, povstání, partyzánská válka, vládní akce k potlačení povstání, sebeobrana, odplata, bezpečnostní opatření,

---

⁴⁰ Della Porta, D. *Social Movements, Political Violence, and the State. A Comparative Analysis of Italy and Germany*. Cambridge & Cape Town & Madrid & Melbourne & New York & Sao Paulo & Singapore: Cambridge University Press, 1995, s. 2-7.

⁴¹ Viz například Tilly, Ch. *Politika kolektivního násilí*. Přel. J. Ogrocká. Praha: SLON, 2006.

národní obrana, národní osvobození, státem sponzorovaný terorismus, nebo dokonce genocida, toto vše se odvíjí od okolností a od toho, kdo pojmenování provádí.⁴² Znamé rčení „pro jednoho teroristu, pro druhého bojovník za svobodu“ poukazuje na potřebnost hodnotově neutrálního pojmu. Na druhou stranu je nutné pro tuto teoretickou část pojem dále specifikovat, a to vzhledem k tomu, že zde máme dva konkrétní aktéry (organizace sociálního hnutí a stát). Jde o sociální hnutí, která vznikla v 60. letech v zemích západní Evropy a která Donatella della Porta řadí do rodiny *levicově libertariánských* hnutí,⁴³ jež používala politické násilí v různých fázích svého protestu. „V této souvislosti chápu politické násilí jako část celku kolektivního jednání, které uplatňovalo fyzické násilí, jež bylo reflektováno jako nelegitimní v dominantní kultuře.“⁴⁴

Definice sociálního hnutí

Donatella della Porta a Mario Diani definují sociální hnutí jako určitý proces *kolektivního jednání*. Takového kolektivního jednání se účastní lidé, kteří jsou vzájemně propojeni neformálními vazbami, jedná se o na sobě nezávislá individua. Účastníci kolektivní akce jsou v konfliktu s jasně definovanou opozicí, kterou je stát zajišťující sociálně-politické status quo. Jejich cílem je prosadit nějakou sociální či politickou změnu. Sociální hnutí je specifické tím, že požaduje sociální a politickou změnu. Pokud se jedná o jiné zájmy, nelze hovořit o sociálním hnutí. Hnutí je koordinováno různými organizacemi a aktivisty, mezi kterými však neexistují žádné vztahy nadřízenosti a podřízenosti, a sociální hnutí nemůže být ani zastupováno jen jednou organizací nebo jejím členem, ať je daná organizace v hnutí jakkoliv dominantní. V sociálním hnutí by měla probíhat neustálá interakce mezi jejími členy, která se týká i diskuze o jeho principech a pravidlech. Sociální hnutí se vyznačuje *kolektivní identitou*, která se odvíjí od společného *záměru* a je důležitá pro jednotlivce,

---

⁴² Steinhoff, P.; Zwermer, G. Introduction to the Special Issue on Political Violence. *Qualitative Sociology*. 2008, roč. 31, s. 213.

⁴³ Rodina hnutí (movement family): skupina hnutí, které spolu koexistují i přes rozdílné cíle, protože mají stejné základní hodnoty a organizačně se překrývají, a proto se také občas společně podílejí na různých kampaních.

⁴⁴ Della Porta, D. *Social Movements, Political Violence, and the State. A Comparative Analysis of Italy and Germany*. C. d., s. 4.

kteří přijímají závazek dosáhnout společného *cíle*. Díky této kolektivní identitě je možná *kolektivní mobilizace*.⁴⁵

Radikalizace organizací sociálních hnutí

Donatella della Porta se zaměřila na výzkum politického násilí, které dále spojuje s terorismem a sociálním hnutím, její výzkum je podepřen empirickými daty z Itálie a Německa, ale také Japonska, Spojených států amerických, Španělska, Severního Irsku aj. Na základě komparace sociálních hnutí, která vznikla v období 60. a 70. let v západních demokratických zemích, došla k závěru, že její teorii středního dosahu lze aplikovat na výzkum politického násilí a sociálních hnutí v západních společnostech v tomto období a že její dílčí teze jsou široce uplatnitelné. Ve své teorii radikalizace sociálního hnutí poukazuje na stěžejní faktory, které určují dynamiku užití politického násilí, respektive jaké faktory jsou určující, pro odklon z mírové cesty protestu až k užití politického násilí a odštěpení určitých skupin, z nichž se stávají teroristické organizace. Tyto teroristické organizace tedy vznikly v rámci sociálního hnutí. Della Porta si jako jednu z hlavních otázek klade otázku, jaké faktory vedou k radikalizaci sociálních hnutí směřující až k použití politického násilí.

Radikalizace sociálního hnutí, která vede k užití politického násilí, je způsobena dvěma dominantními faktory:

1. represe ze strany státu,
2. uzavřenost politického systému.

Represe ze strany státu spočívá především v policejních zásazích a opatřeních vůči účastníkům protestů, kteří se později mohou k politickému násilí uchýlit nebo jej podporovat právě na základě osobní zkušenosti s nepřiměřeným násilím ze strany státu. V případě, že dochází k potlačení mírového protestu represivní cestou, demonstrace jsou zakázány nebo je použita nepřiměřená míra násilí, zvyšuje se pravděpodobnost, že aktivisté sociálního hnutí zvolí cestu politického násilí, a postupně se tak zradikalizují.

Politický systém se mimo jiné vyznačuje mírou své uzavřenosti nebo otevřenosti vůči opozici. Sociální hnutí vede dialog s politickými institucemi a citlivě

---

⁴⁵ Della Porta, D.; Diani, M. *Social Movements: An Introduction*. Carlton & Malden & Oxford: Blackwell Publishing, 2006, s. 20-23.

reaguje na vývoj politických příležitostí a možností, které mu nabízí politický systém. Charakter hnutí většinou odráží politická otevřenost institucí daného státu a jeho schopnost jednat s organizacemi sociálního hnutí. Násilnou cestou se sociální hnutí ubírají v zemích, které mají uzavřený politický systém, a naopak nenásilná politická hnutí se rodí v zemích, v nichž je politický systém otevřený.⁴⁶

Otevřený politický systém se jednoznačně vyznačuje vhodným typem volebního systému. Volební systém musí být proporční a odrážet politické preference ve společnosti, takový volební systém je také inkluzivní. Stejně tak je v rozdělené společnosti, ať již nábožensky, národnostně či jinak, vhodnější forma parlamentarismus než prezidentský systém. Otevřenost politického systému ale spočívá už jen v ochotě státních institucí jednat s opozicí, proti čemuž stojí snaha tuto opozici eliminovat. Rozhodující je i to, jaká vláda je u moci a jaké metody vůči opozici zvolí.

Faktor represe a faktor politického systému, které jsou spouštěčem politického násilí, jsou ale podle della Porta důležité i pro další vývoj organizací, které se k politickému násilí uchylují, včetně jejich dílčích strategií. Na případové studii o Itálii a Německu dokládá, že represe státu vedla často organizace sociálního hnutí, které zvolily radikální cestu, k tomu, aby se stáhly „do podzemí“, a další represivní postupy státu vůči nim měly dokonce podíl na jejich zániku. Represe ze strany státu a jeho politický systém nejsou tedy stěžejními faktory pouze při počáteční volbě politického násilí, ale prakticky formují další strategie teroristických organizací, které se od sociálního hnutí odštěpily.

Mobilizace zdrojů a politické násilí

Na rozhodnutí a změny strategií působí nutnost mobilizace finančních zdrojů, které organizace potřebuje od svých podporovatelů. Organizace závisí na přízni svých podporovatelů. To della Porta v podstatě popisuje na strategiích a dílčích faktorech změn v případě teroristických organizací Itálie a Německa, které komparuje. Její další závěry však nejsou již komplexně uplatnitelné a jsou spíše popisem fungování daných organizací a voleb jejich jednotlivých strategií bez toho, aby poskytovaly nějaký širší rámec uplatnitelnosti na jiné země. Hypotézou této autorky je, že politické násilí není založeno pouze na interakci mezi státem a sociálním hnutím. Významným faktorem je

---

⁴⁶ Della Porta, D. *Social Movements, Political Violence, and the State. A Comparative Analysis of Italy and Germany*. C. d., s. 2-113.

zde také konflikt mezi organizacemi sociálního hnutí, které v rámci sociálního hnutí spadají do stejné oblasti a jsou si podobné. Organizace mezi sebou soutěží o podporu potenciálních sympatizantů, což také často u radikálních skupin vede k nárůstu tendence použít násilí, především v počátcích jejich existence. Pokud mají pocit, že je po násilí u jejich sympatizantů poptávka, míra jeho užití se zvyšuje, jedná se o tzv. *competitive violence*. Jednou z hlavních tezí della Porta je tedy to, že organizace sociálního hnutí, které zvolily politické násilí, mají tendenci se radikalizovat, až jsou donuceny přejít z legality do ilegality, přičemž pochopitelně tendence k užití politického násilí v tomto případě narůstá.

Jelikož della Porta nenabízí komplexní empiricky podloženou teorii faktorů změny strategií u organizací, které označuje za teroristické, ale vysvětluje především faktory, které jsou dominantními pro uchýlení se k politickému násilí a následně jsou důležité i v průběhu dalšího vývoje teroristických organizací, považuji za nutné tyto faktory změn rozšířit o analýzy dalších autorů, jejichž studie jsou dle mého názoru přínosné pro mou vlastní analýzu. V další teoretické části uvádím přístupy autorů, kteří sledují faktory změny strategií v případě organizací sociálních hnutí. Soudím, že jejich závěry a teze jsou přínosné pro zkoumání organizací, které používají politické násilí, tedy pro mou vlastní analýzu. Organizace praktikující politické násilí a organizace sociálního hnutí, které ho neuplatňují, se totiž shodují minimálně v několika rysech: chtějí docílit politické změny, mají jasný cíl, chtějí mobilizovat své příznivce a usilují o přízeň ve společnosti a jsou v interakci se státem. Výzkum organizací sociálních hnutí je taktéž podložen větším množstvím empirických dat než výzkum teroristických organizací, který je navíc mnohdy zatížen politickou objednávkou. Tento výzkum také většinou pracuje se sekundárními zdroji. Výzkumníkům se totiž nepodaří proniknout přímo ke členům daných organizací, a pokud ano, výzkum často není reprezentativní, ale interpretativní. Vědecký výzkum v tomto případě stojí na výpovědích těch, kteří se v blízkosti teroristických organizací pohybují, ale většinou se nepodílejí na jejich chodu. Proces rozhodování lze tedy v případě organizací sociálních hnutí daleko lépe empiricky zdokumentovat.

Faktory ovlivňující změny strategií

V této části čerpám z práce Mayera N. Zalda a Roberty Ashové, jejichž závěry a analýzu změny strategií a cílů u organizací sociálních hnutí považují společně s výzkumem della Porty za dostačující a zároveň stěžejní pro mou vlastní studii. Jejich výzkum považují za relevantní i další autoři, kteří zkoumají strategie PIRA a používají koncepty teorií sociálních hnutí, například John A. Hannigan.⁴⁷

Změna v organizaci sociálních hnutí nebo jejich cílů dle výzkumu Mayera N. Zalda a Roberty Ashové pramení z vnitřních a vnějších faktorů. Tento tlak či vliv je rozhodující pro utváření organizace a její formy a úspěšné naplnění cílů organizace. Jednou z jejich zásadních tezí je to, že cíle organizace a forma, se kterou chtějí těchto cílů dosáhnout, se vždy vyvíjejí směrem, který je čím dál tím více umírněný, protože odráží konsensus v širší společnosti a postupně se mu přizpůsobuje. Radikální organizace se umírnějí kvůli svému přežití, které je závislé na podpoře širší společnosti, jíž se proto také musejí přizpůsobovat. V tomto výkladu vývoje organizací sociálního hnutí se Zald a Ashová zásadně liší od Donately della Porty, která naopak ve své případové studii tvrdí, že dochází spíše k postupné radikalizaci skupin, a s oběma autory polemizuje. Tento rozkol však vyplývá dle mého názoru z jiného předmětu zkoumání, respektive Donatella della Porta se zabývá organizacemi, které se radikalizují a od mírové formy protestu přecházejí k užití politického násilí, kdežto Zald a Ashová zkoumají někdy i radikální organizace sociálních hnutí, avšak nikoliv ty, které by užívaly politického násilí.

Vnější faktory

Vnější tlak na organizaci vychází ze společnosti, o jejíž přízeň se organizace uchází. V širší veřejnosti se tvoří celospolečenské postoje, které mají vliv na sympatizanty dané organizace. Pokud jsou její normy a postoje výrazně odlišné od norem a postojů dané organizace, organizace se nemůže těšit respektu a uznání společnosti ani její širší podpoře, což má vliv jak na finanční podporu, tak na členskou základnu.

Vliv sociálního prostředí na proměnu formy a cílů organizace:

1. příliv a odliv podpory společnosti (závislé na „citech“),
2. úspěch či neúspěch v naplnění cílů,

---

⁴⁷ Hannigan, J. A. The Armalite and the Ballot Box: Dilemmas of Strategy and Ideology in the Provisional IRA. C. d., s. 31-40.

3. soutěž mezi organizacemi se stejnými cíli.

Nejdůležitější z těchto vnějších faktorů je dle obou autorů vliv podpory společnosti, protože skrze tuto podporu je organizace schopna mobilizovat potenciální členy.

Příliv a odliv podpory společnosti je závislý na:

1. velký počet členů společnosti se ztotožňuje s cíli organizace,
2. vztah širší veřejnosti k legitimitě organizace a její manifestaci.

Tyto dva prvky přitom rozhodují o tom, zda se z potenciálních podporovatelů stanou reální podporovatelé.⁴⁸

Pokud společnost ztrácí zájem o naplňování alespoň krátkodobých cílů organizace a stane se apatickou, může to vést až k zániku organizace. Apatickou se společnost stává také proto, že cíle, kterých chce organizace dosáhnout, se ukážou jako nereálné. Změna cílů a strategie uplatňované pro jejich naplnění závisí na širší podpoře veřejnosti, z které se odvíjí členská základna. Pokud začne být společnost vůči způsobu dosahování cílů organizace nepřátelská, musí nutně dojít ke změně strategií. Stejně tak se formuje změna strategií a cílů v soutěži s jinými organizacemi, které ve společnosti nebo v rámci sociálního hnutí působí. Tyto organizace automaticky vstupují do vzájemné soutěže, protože usilují o podporu od podobně orientovaných jedinců, ze stejného vzorku podporovatelů také rekrutují svou členskou základnu. Tyto organizace mají tendenci měnit svou strategii, aby měli co nejvyšší šanci v soutěži o přízeň společnosti zvítězit.

Organizace sociálního hnutí vykazují dva typy členství – inkluzivní a exkluzivní. Inkluzivní organizace nekladou na své členy velké nároky, stačí jim, když jim jejich členové projevují obecnou podporu, aniž by měli specifické povinnosti. Forma indoktrinace je malá anebo žádná. Členská základna těchto organizací poměrně rychle klesá, ale také roste. Inkluzivní typ organizace je typem organizace, která má tendenci měnit cíle a strategie vzhledem k požadavkům veřejnosti, na jejíž podpoře je závislá, protože má zároveň tendenci k tomu mít více členů, na rozdíl od exkluzivního typu organizace. Exkluzivní typ organizace je vůči veřejnému mínění spíše odolnější. Naopak exkluzivní organizace potenciální členy dlouho zkouší, než je přijmou do

---

⁴⁸ Ash, R.; Zald, M. N. Social Movement Organizations: Growth, Decay and Change. *Social Forces*. 1966, roč. 44, č. 3, s. 330.

svých řad. Členové se podřizují disciplíně a rozkazům, musí plnit své povinnosti a mají velké závazky vůči organizaci. Inkluzivní typ organizace je tedy přímo závislý na veřejném mínění a na společenské podpoře, na rozdíl od exkluzivního typu organizace musí měnit své cíle i strategie podle společenské objednávky.⁴⁹

Vnitřní faktory

Dle Mayera N. Zalda a Roberty Ashové změna cílů a strategií, jak těchto cílů dosáhnout, může pramenit taktéž z vnitřních změn a vnitřního tlaku v organizaci. Za stěžejní považují, že velení organizace se postupem času stávají z racionálních důvodů konzervativnějšími. Aby neztratili podporu společnosti, mění radikální cíle, kterých nelze dosáhnout stávajícími prostředky za cíle umírněnější. To bychom sice mohli považovat za vnější faktor, který vychází od společnosti, nicméně často je jen na rozhodnutí vedení organizace, jestli podporu veřejnosti vezme v potaz; může se jednat i o osobní rozhodnutí, záleží na tom, jak moc demokratickými mechanismy se organizace řídí. Z analýzy vyplývá, že stěžejní je vůdcovství v organizaci, ať už se jedná o charisma vůdce nebo prosazování změn cílů a udržení legitimacy. Vůdčí osobnosti a velení jsou pro organizaci rozhodující. Oba autoři také tvrdí, že organizace přecházejí od demokratického typu rozhodování k oligarchickému typu rozhodování, kdy od širší demokratické participace přejde rozhodování na malou skupinku jednotlivců. O to větší důraz je kladen na to, aby tato skupina dokázala legitimizovat cíle a prostředky, které organizace užívá, v širší společnosti.

Změna cílů a strategie spočívá ve vůdcovství stejně jako ve snaze udržet členskou základnu, neboť pokud se organizace nemůže vykázat zisky, členové se stanou apatickými a dojde k jejich odlivu.

V organizacích také často dochází k fragmentaci kolem rozdílné ideologie organizace sociálního hnutí. Čím větší důraz je kladen na ideologii, tím více organizace tenduje k rozdělování se a k přechodu k jiné ideologii a často i jiné strategii. Se změnou vedení přichází změna ve stylu vedení, změna v definici cílů, organizační změny a to vše se většinou promítá i do změny strategie.⁵⁰

---

⁴⁹ Tamtéž, s. 330-331.

⁵⁰ Tamtéž, s. 336-340.

Mayer N. Zald a Roberta Ashová nepopírají, že změna v organizaci, která může ovlivnit její formu, se neomezuje pouze na vedení. Jedná se také o byrokratické struktury atd.

Shrnutí

Tato teoretická část je pro mou vlastní analýzu důležitá v několika ohledech: předkládá příčiny, které vedly aktivisty sociálního hnutí 60. let k tomu, aby se radikalizovali a zakládali organizace, které jsou organizacemi teroristickými. Zásadním faktorem pro přechod od pokojného protestu k politickému násilí dle Donately della Porty byla státní represe namířená vůči aktivistům sociálních hnutí. Represe státu a otevřenost politického systému ale také dále působí na strategie, které si teroristické organizace volí. Jelikož analýzu della Porty považuji za zásadní, ale neúplnou, spojuji ji s analýzou autorů Mayera N. Zalda a Roberty Ashové.

Spojení těchto dvou analýz nám dává klíčové faktory, které vedou ke změnám strategií:

1. faktor státu – represe státu a politický systém,
2. vnější faktory – primární – podpora společnosti, sekundární – naplnění cílů, soutěž mezi organizacemi se stejnými cíli,
3. vnitřní faktory – vycházející z organizace.

III. Proměny strategií PIRA

Periodizace vývoje PIRA na základě použité strategie

V této části předkládám periodizaci vývoje PIRA, kterou zakládám na užití dominantní strategii. Zohledňuji zde jak faktické působení PIRA navenek, tak její vnitřní proklamace směřující do vlastních řad. Z tohoto hlediska rozlišuji dvě stěžejní období: 1) od roku 1970 do roku 1980 a 2) od roku 1981 do roku 1998. Tato periodizace zohledňuje diskuzi mezi odborníky, mezi nimiž vládnou neshody, a to kvůli tomu, že každý pohlíží na PIRA z jiné perspektivy. Někteří sledují statistické údaje o počtech obětí, které má PIRA na svědomí, jiní reflektují roli politického křídla a politický vliv Sinn Féin nepovažují za marginální, protože jejím dlouhodobým působením vysvětlují mír uzavřený roku 1998. Periodizace, kterou volím, zohledňuje různé přístupy a zároveň je pro účely předkládané práce nejvhodnější z toho důvodu, že zachycuje postupnou politizaci, tedy postupný přechod k legalitě, a zároveň sebereflexi organizace a její transformaci v politickou stranu.

Ignacio Sanchez Cuenca periodizuje působení PIRA na základě odlišení opotřebovací strategie a politicky orientované strategie. Opotřebovací strategie začala roku 1970 a skončila v roce 1990, kdy tato organizace přešla k politicky orientované strategii. Jako hlavní ukazatel autor používá počet obětí za rok, přičemž klesající počet obětí přisuzuje policejní represi státu. Stát je schopen snížit počet obětí; pokud represe státu roste, klesá schopnost teroristů provádět útoky. Dále teroristickou organizaci ovlivňuje přízeň/nepřízeň společnosti. V roce 1990 byla dle tohoto autora PIRA natolik vyčerpaná praktikováním opotřebovací strategie, že byla nucena přejít k politicky orientované strategii. K této strategii přešla také proto, že ztratila podporu veřejnosti. Tuto tezi má potvrzovat dokument TUAS (Tactical Use of Armed Struggle – taktické užití ozbrojeného boje), vydaný v roce 1994, v němž představitelé PIRA prohlásili, že již nejsou schopni dostát vytčenému hlavnímu cíli. Politická aktivita PIRA vyústila v uzavření Velkopáteční dohody roku 1998.⁵¹

S Cuencovou teorií zčásti souhlasím, a to co se týče užití strategie opotřebovací války, nicméně jeho tvrzení, že PIRA přešla k politicky orientované

---

⁵¹ Sánchez-Cuenca, I. The Dynamics Of Nationalist Terrorism: ETA and the IRA. *Terrorism and Political Violence*. 2007, roč. 19, č. 3, s. 289-306.

strategii v důsledku kapitulace v opotřebovací válce, mi přijde poněkud nepřesvědčivé. Politické křídlo PIRA se politicky angažovalo již od roku 1981 a po roce 1990 PIRA dále pokračovala v intenzivní vojenské kampani. Cuenca stejně tak neuvádí fakt, že oficiálně PIRA odzbrojila a ukončila svoji činnost až roku 2005. Autor své teze staví na teorii, která vzešla ze studia terorismu a zaměřuje se v podstatě hlavně na míru užití násilí, jehož pokles přisuzuje represí ze strany státu a podpoře veřejnosti. Činnost politického křídla PIRA Sinn Féin ve svém výzkumu zohledňuje pouze minimálně. Cuenca nereflektuje ani diskusi uvnitř organizace a faktor represe ze strany státu přeceňuje. Považovat prohlášení TUAS za přiznání porážky v opotřebovací válce či nemožnosti v ní dále pokračovat je poněkud zkreslené a vytržené z kontextu. Cuenco zcela opomíjí, že TUAS vycházel z dlouhodobého vyjednávání s Velkou Británií v době, kdy uvnitř organizace PIRA a katolické komunity bylo stále relativně velké množství těch, kteří byli ochotni dále pokračovat v boji. Příměří z roku 1994 bylo zrušeno a PIRA dále pokračovala ve své činnosti. „Jednou z prvních otázek, kterou Vojenská rada [PIRA] položila, bylo: ‚Je možné pokračovat v ozbrojeném boji?‘ a vedení odpovědělo, že ano.“⁵²

Anthony Richards naopak tezi, že PIRA přestala praktikovat násilí v důsledku uzavření Velkopáteční dohody, považuje za poněkud předčasnou, a dokonce nebezpečnou. Podle něj se totiž PIRA v podstatě nikdy nechtěla odzbrojit a tím, že došlo k Velkopáteční dohodě, státy, které na této dohodě participovaly (VB, Irská republika, USA), svým podpisem legitimizovaly činnost Sinn Féin a tím do určité míry i terorismus. Sinn Féin se podle něj zřekla politického násilí a nastoupila demokratickou cestu až v roce 2001, kdy uspěla v parlamentních volbách. PIRA se dle Anthonyho Richardse částečně odzbrojila až kvůli nátlaku Spojených států amerických, jejichž nátlak byl způsoben několika důležitými událostmi. První z nich byly teroristické útoky v roce 2001. Druhou byl nástup prezidenta Geoge Bushe ml. a třetí bylo odhalení aktivit PIRA v Kolumbii, kde tato organizace pomáhala s výcvikem a dodávkami zbraní rebelům. Představitelé Spojených států by za daných okolností nebyli ochotni spolupracovat se stranou Sinn Féin, která vzhledem k výše uvedenému evidentně spolupracovala s teroristy.⁵³ Dle mého názoru není třeba polemizovat s tezemi Anthonyho Richardse, protože pro něj byla Velkopáteční dohoda a příslib

---

⁵² O'Brien, B. *Dlouhý boj – IRA a Sinn Féin*. C. d., s. 282.

⁵³ Richards, A. *Terrorist Groups and Political Fronts: The IRA, Sinn Fein, the Peace Process and Democracy*. C. d., s. 72-89.

složení zbraní pouze taktikou, po níž bude opět následovat ozbrojený boj. Jak velký nátlak byl na PIRA ze strany Spojených států vyvíjen a jak významný vliv měla tzv. válka proti terorismu na odzbrojení PIRA, je velkou otázkou. Vliv mezinárodního prostředí nelze podceňovat, ale v tomto případě ho nelze ani náležitě prokázat. Rozhodně se Richards mýlil v tom, že existuje velké riziko, že PIRA přejde do nebezpečného útoku. V tomto směru byla jeho teorie vyvrácena ukončením činnosti PIRA a totálním odzbrojením z roku 2005. Taktéž nelze souhlasit s tím, že „zatažení“ Sinn Féin do demokratického procesu a tím pádem legitimizace terorismu byla ze strany Velké Británie chybou, ba naopak. Pokud bychom se řídili příslovím, že s „teroristy“ se nevyjednává, tak by PIRA svou činnost pravděpodobně neukončila dodnes. Tato úvaha se opírá o fakt rozštěpení PIRA v roce 1998, kdy vznikla tzv. Real IRA (Pravá IRA), která na území Severního Irsku dále působí jako čistě teroristická organizace bez jakékoliv podpory obyvatelstva a bez politického angažmá.

Nechci se uchýlovat k periodizaci, již nabízejí autoři, kteří rozčleňují strategii PIRA z hlediska intenzity politického násilí nebo na základě jakýchkoliv formálních proklamací PIRA. Někteří autoři, například M. L. R. Smith, člení strategie příliš detailně, aniž by použili širší teoretický rámec nebo poznatky, které vycházejí ze studia i jiných skupin, než je PIRA. Zjednodušíme-li to, vypadá Smithovo členění následovně: první období (1970–1972), kdy PIRA přešla do ofensivy charakteristické vysokou mírou použitého násilí (PIRA do roku 1975 každé dva roky proklamovala, že je již blízko vítězství). Ve druhém období (1972–1977) si vedení uvědomilo, že užívat tytéž strategie, které dříve použila IRA při boji za nezávislost Irsku, nelze. Následovalo třetí období (1977–1983), jež se vyznačovalo politizací a přípravou na strategii dlouhé války, která přišla v letech 1983 až 1990.⁵⁴ Tato periodizace rozlišuje v podstatě jen dvě strategie, a to strategii bleskové války, která byla pro PIRA charakteristická v letech 1970–1972. Poté de facto nastává jakési vakuum vyplněné různými jednáními, které vedly k devítiměsíčnímu příměří v roce 1975. Tuto periodizaci lze také interpretovat jako intuitivní odvozování jakýchsi strategií na základě řady událostí, v jejichž důsledku se následně roku 1977 začala PIRA politizovat a v roce 1983 přistoupila ke strategii dlouhé války.

---

⁵⁴ Smith, M. L. R. *Fighting for Ireland? The Military Strategy of the Irish Republican Movement*. London: Routledge, 1995.

Na základě těchto tří poměrně odlišných přístupů k periodizaci strategií PIRA, jakož i na základě další literatury,⁵⁵ která se v mnoha bodech shoduje a v jiných rozchází, jsem se rozhodla používat následující periodizaci:

První období: 1970–1980. V tomto období PIRA striktně užívala politického násilí, konkrétně tzv. opotřebovací válku, která je příznačná pro organizace, které jsou označovány za teroristické (ETA apod.). Pro PIRA byla v tomto období charakteristická doktrína, která hlásala, že dosažení jak krátkodobého, tak dlouhodobého cíle lze dosáhnout pouze násilnou cestou.

Druhé období: 1981–1998. V tomto období začala PIRA vyvíjet skutečnou politickou činnost. Organizace se politizovala dlouhodobě, avšak k politické mobilizaci došlo roku 1981, a to v souvislosti s hladovkářskými protesty ve věznici v Maze. Tuto strategii začala PIRA nazývat *Armalite – ballot box strategy*⁵⁶ (volně přeloženo jako strategie zbraně a volební urny). Novým prvkem ve strategii PIRA, která dále užívala politického násilí, se stala politická kampaň Sinn Féin a její ústup od politiky abstinence (definitivně v roce 1986). Tato dvojí strategie politiky a násilí trvala až do roku 1998, kdy PIRA uzavřela mír a byla také uznána jako legitimní politická strana podpisem Velkopáteční dohody (závazek k užití pouze demokratické cesty, definitivní vyloučení politického násilí, příslib úplného odzbrojení). Tato dohoda legitimizovala Sinn Féin, která se stala parlamentní stranou v severoirském parlamentu. I od roku 1998 však Sinn Féin proklamuje stále stejný cíl, tedy sjednocení Irska.

Faktory přechodu od nenásilného sociálního hnutí k opotřebovací strategii

PIRA svůj vznik deklarovala v prosinci 1969 a tzv. opotřebovací strategii začala praktikovat v srpnu roku 1970. V předešlých kapitolách jsem nastínila okolnosti, za kterých PIRA vznikla. V této části ještě více přiblížím faktory, které zapříčinily přechod od nenásilné strategie ke strategii politického násilí, konkrétně k opotřebovací strategii.

---

⁵⁵ O'Brien, B. *Dlouhý boj – IRA a Sinn Féin*. c. d.; Hannigan, J. A. *The Armalite and the Ballot Box: Dilemmas of Strategy and Ideology in the Provisional IRA*. C. d.; Patterson, H. *The Politics of Illusion: A Political History of the IRA*. C. d.

⁵⁶ Hannigan, J. A. *The Armalite and the Ballot Box: Dilemmas of Strategy and Ideology in the Provisional IRA*. C. d., s. 31-40.

Podle teorie D. della Porta se organizace sociálních hnutí radikalizují v důsledku konfliktu mezi aktivisty a státem. Severní Irsko je zemí, na kterou lze tuto teorii aplikovat, protože tamější sociální hnutí vzniklo v 60. letech a patří k *levicově libertariánským* hnutím. D. della Porta uvádí, že existence organizace, která je militantní a je zakotvena ve společnosti, není v rozporu s její teorií; v tomto případě jde o existenci IRA. IRA byla v 60. letech marginální organizací disponující mizivou členskou základnou. Teprve konflikt v Severním Irsku dal vzniknout PIRA, již zajistil enormní přísun nových členů. Hlavním faktorem, který vede k radikalizaci organizací sociálních hnutí a k užití politického násilí, je státní represe. Dalším důležitým faktorem je uzavřený politický systém. V Severním Irsku se aktivizovalo hnutí za lidská práva (NICRA), přičemž k požadavkům tohoto hnutí náleželo narovnání poměrů ve prospěch katolické menšiny a jeho strategií byla především nenásilná forma protestu. Veřejné demonstrace se však střetly s policejní represí a nepřiměřeným násilím. „Hnutí za lidská práva, dožadující se spravedlnosti a reform, zahájilo svou činnost před deseti měsíci. Unionistická vláda a její přívrženci se s hnutím střetli, přičemž při těchto střetech zabilo RUC tři lidi.“⁵⁷ To byla část prohlášení PIRA při jejím vzniku. Represivní postup státu prakticky legitimizoval užití politického násilí ze strany této organizace. Stejně tak selhala jakákoliv diskuze mezi NICRA a vládou, která nebyla schopná reformy stávajícího systému (gerrymandaring, diskriminace v přidělování domů atd.).

PIRA během prvních let ozbrojeného konfliktu zaznamenala velký příliv dobrovolníků, kteří se převážně účastnili hnutí za lidská práva. Ve výzkumu, který je založen na rozhovorech s aktivními účastníky hnutí za lidská práva v Severním Irsku, Robert W. White dokazuje, že PIRA nezajistila vysokou podporu ekonomická deprivace, ale především policejní represe vůči účastníkům mírových protestů. Ve svém výzkumu dochází k závěru, že katolická komunita podporovala politické násilí, protože usoudila, že násilí je racionálnější než mírová forma protestu. Taktéž podpora ozbrojeného boje byla celospolečensky akceptovatelná, převážně u katolíků dělnického původu. Politické násilí většinou nepodporovala střední třída, již reprezentovala republikánská Sociálně demokratická labouristická strana (SDLP), která měla stejné cíle jako PIRA. Robert W. White ve svém výzkumu potvrzuje, že politické násilí

---

⁵⁷ Gallagher Cunningham, K.; Beaulieu, E. Dissent, Repression, and Inconsistency. In: Chenoweth, E.; Lawrence, A. (eds.). *Rethinking Violence: States and Non-State Actors in Conflict*. Cambridge & London: MIT Press, 2010, s. 189.

podporovali hlavně katoličtí dělníci.⁵⁸ PIRA si vytvořila silnou členskou základnu a podporu v Belfastu. Politické násilí přitom bylo podporováno natolik, že mezi organizacemi docházelo k tzv. *competitive violence*, tedy ke stupňování užitého násilí v případě organizací, které se vyznačují podobnými charakteristikami. Mezi Prozatímní IRA a Oficiální IRA docházelo v začátcích konfliktu k boji o sympatizanty, což nakonec vedlo k užití násilí i Oficiální IRA.

Vnitřním faktorem uvnitř organizace, který patrně vedl k politickému násilí a následnému odštěpení, byla neshoda v ideologii, která je vzhledem k dlouhé historii republikánského hnutí klíčová. Neshody uvnitř IRA ohledně její ideologie a strategie vedly ke vzniku PIRA, která měla odlišnou představu o dosahování svých cílů a která navázala na tradici užití politického násilí. Roku 1970 zvolila k dosažení cílů opotřebovovací strategii.

1970–1980: Opotřebovovací strategie (opotřebovovací válka)

„Opotřebovovací válka, tento pojem osvětluje strategické cíle, které často usměrňují teroristické praktiky. Je to především tehdy, kdy teroristické aktivity nemají být později nahrazeny jinými formami násilné akce, nýbrž jsou považovány za soběstačnou metodu pro dosažení politických met, které si její vykonavatelé stanovili. Opotřebování je psychologickým účinkem, který může nastat relativně snadno ve společnosti, jejíž občané byli dlouho vystaveni tlaku teroristických hrozeb a útoků. Opotřebování protivníka konkrétně znamená vytvořit takovou společensko-politickou situaci, v níž obyčejní lidé nebo jejich političtí vůdci jsou nakonec ochotni podvolit se požadavkům teroristů výměnou za pocit bezpečí a tak si uvolnit ruce k tomu, aby se mohli lépe věnovat jiným problémům, které považují za důležitější nebo rentabilnější z politického hlediska.“⁵⁹

Tuto definici můžeme ještě prohloubit podle Ignacia Sancheze-Cuenci, který se zabývá především baskickou separatistickou organizací ETA, ale také Severním Irskem. Předmětem jeho výzkumu je Prozatímní IRA. Jelikož PIRA vznáší územní nároky, opotřebovovací válka se odehrává mezi PIRA a státem. „Užívají násilí, aby poškodili autoritu (stát nebo okupační síly) a dosáhli toho, že tato autorita odejde

---

⁵⁸ White, R. W. From Peaceful Protest to Guerrilla War: Micromobilization of the Provisional Irish Republican Army. *American Journal of Sociology*. 1989, roč. 94, č. 6, s. 1277-1302.

⁵⁹ Corte Ibáñez, L. de la. *Logika terorismu*. C. d., s. 25-26.

z území, o něž se vede spor, nebo alespoň udělá ústupky (jako je dosažení větší autonomie) vůči národní komunitě.⁶⁰ Teroristická organizace se snaží vyčerpat stát ekonomicky, politicky, ale hlavně psychologicky. Teroristická organizace vraždí občany státu, zastrahuje podnikatele, ničí infrastrukturu a budovy. Situace se pro stát musí stát natolik nesnesitelnou, že raději ustoupí požadavkům teroristů. Stát se pro změnu snaží eliminovat teroristy všemi dostupnými prostředky.⁶¹ Opotřebovovací strategie začala PIRA uplatňovat od roku 1970. Dle svědectví Tima Pata Coogana si byla vědoma toho, že nad britskou armádou nelze zvítězit, a proto se pokoušela učinit dané území natolik nekontrolovatelným, aby se britské jednotky stáhly.⁶² Dílčími taktikami, které PIRA užívala, byly bombové útoky zaměřené na komerční cíle. V roce 1970 PIRA provedla na 153 explozí, v roce 1971 oficiálně prohlásila příslušníky britské armády za cíl své vojenské kampaně, téhož roku došlo k 1756 přestřelkám, PIRA provedla v daném roce 1515 bombových útoků a téhož roku připravila o život 174 lidí. Další rok byl ještě intenzivnější, přestřelek bylo na 10 628, odpálených bomb 1853. V roce 1972 si konflikt vyžádal 467 obětí a z toho 208 je přičítáno aktivitě PIRA.⁶³ K dalším oficiálním cílům PIRA patřili příslušníci RUC a dalších represivních složek státu a také jednotlivci, kteří byli označeni za kolaboranty. Kolaboranty byli například dělníci, kteří pracovali na vojenských základnách. Bombová kampaň se neomezovala jen na území Severního Irsku, i když počet útoků mimo Severní Irsko byl minimální. V roce 1974 PIRA například provedla vlnu akcí, v nichž do britských hostinců, kde se scházeli britští vojáci, umístila bomby. Bylo zabito 28 lidí a více jak 200 osob bylo zraněno.

Strategie PIRA uplatňovaná v prvních letech její existence se nazývá blesková válka. Velení PIRA věřilo, že Velkou Británii přiměje ke stažení z území Severního Irsku čistě jen užitím popsaného násilí, a tak prosadí svůj cíl sjednocení ostrova. Poté, co si Velká Británie osvojila metodu eliminace dobrovolníků PIRA, organizace se adaptovala změnou své struktury a přešla ke strategii tzv. dlouhého boje. Vzhledem k metodám, které stát uplatnil, došlo ke snížení počtu obětí, nicméně strategie PIRA se v období 1970–1980 nezměnila. Jelikož šlo o stále stejnou strategii užití násilí za účelem vyčerpání Velké Británie, tuto strategii PIRA označují jednotným pojmem

---

⁶⁰ Sánchez-Cuenca, I. *The Dynamics Of Nationalist Terrorism: ETA and the IRA*. C. d., s. 291.

⁶¹ Tamtéž, s. 295-297.

⁶² Coogan, T. P. *The IRA*. C. d., s. 376.

⁶³ Smith, M. L. R. *Fighting for Ireland? The Military Strategy of the Irish Republican Movement*. C. d., s. 95.

opotřebovovací strategie. Vzhledem k tomu, že nepřátelským aktérem byl stát, který přijal opatření vůči této strategii, lze toto období, spolu s Cuencou, nazvat obdobím opotřebovovací války.

Faktory přechodu od opotřebovovací strategie ke strategii Armalite ballot box

Faktor represe ze strany státu je jedním z nejdominantnějších činitelů působících na změnu strategie PIRA v přechodu od opotřebovovací války k Armalite ballot box a rovněž kauzálním faktorem změny struktury organizace.

Jedna z hlavních tezí K. Cunninghama a K. Beaulieu je, že konzistentní represe vedená státem přiměla PIRA v Severním Irsku k nenásilné formě disentu. Lépe řečeno: užití nekonzistentního násilí ze strany státu vede organizace k užití násilí a konzistentní represe ze strany státu je vede zpět k nenásilné formě disentu.⁶⁴ Vedla represe ze strany státu vůči PIRA ke změně její strategie? Nejdříve je potřeba zamyslet se nad formami státních represí vůči PIRA, ale i vůči katolické menšině. Všechna tato opatření by se dala zároveň označit za protiteroristická opatření státu.

Od srpna 1971 až do prosince 1975 bylo možné kohokoliv zadržet bez soudu; v těchto letech bylo bez soudu zadrženo 1874 republikánů.⁶⁵ Zadržení byli podrobováni metodám, které by se daly nazvat institucionalizovaným násilím. Byly to osvědčené metody, které Angličané široce uplatňovali ve svých bývalých koloniích. Pro získávání informací bylo v zásadě užíváno pět metod: zadržený měl černý pytel na hlavě, byl vystaven neustálým monotónním zvukům, byl mu odpírán spánek, trpěl nedostatkem vody a jídla a byl nucen každý den po určitý počet hodin (většinou šest) stát s roztaženými nohama čelem ke zdi. Příslušné britské instituce nepovažovaly tyto metody za fyzickou brutalitu, ale za techniky, které je možné uplatnit proti osobám považovaným za teroristy, nicméně v roce 1972 byly tyto techniky výslechu údajně opuštěny.

K případům fyzického mučení docházelo zřejmě často a po celou dobu konfliktu, například v případě kauz Guildford Four a Birmingham Six byli zadržení mučeni tak dlouho, dokud se nepřiznali ke zločinům, které nespáchali. Tito křivě

⁶⁴ Gallagher Cunningham, K.; Beaulieu, E. Dissent, Repression, and Inconsistency. In: Chenoweth, E.; Lawrence, A. (eds.). *Rethinking Violence: States and Non-State Actors in Conflict*. C. d., s. 173-194.

⁶⁵ Tamtéž, s. 190.

obvinění si ve vězení odseděli v průměru patnáct let a ti, kteří naprosto nehumánní metody výslechu prováděli, nebyli nijak postiženi. Zadržením bez soudu a následným mučením státní represivní složky získaly informace od skutečných teroristů, na druhou stranu se však diskreditovaly uvnitř katolické komunity, protože většinou zatýkaly pouhé sympatizanty PIRA. Takovýmto nešetrným způsobem podle mého soudu stát vlastně legitimizoval násilí PIRA a nepřímou podporu PIRA získával.

Dalším represivním opatřením proti teroristům bylo tzv. shoot-to-kill executions. Šlo o úmyslné střelení členů polovojenských skupin, kteří mohli být zatčeni, ale místo zatčení byli zastřeleni. Často bylo prokazatelné, že u sebe dotyční neměli zbraň anebo byli ochotni se vzdát. Shoot-to-kill executions v podstatě uplatňovaly všechny jednotky RUC, britská armáda, MI5, MI6 i SAS.⁶⁶ „Jelikož metodu shoot-to-kill prováděly oddíly SAS a RUC, katolická dělnická komunita je nahlížela jako chladnokrevné vraždy a také jako sektářské vraždy. Zdálo se totiž, že jsou praktikovány přímo a výlučně v souvislosti s republikánskými polovojenskými organizacemi spíše než v souvislosti s loajalistickými polovojenskými organizacemi, jejichž cílem byly vraždy obyčejných katolíků.“⁶⁷ Timothy Shanahan taktéž jako mnoho jiných autorů rozvádí teorii, že Velká Británie sponzorovala teroristické akce loajalistických skupin. Na veřejnost prosáklo několik kauz, kdy se členové bezpečnostních sil přímo účastnili teroristických akcí, avšak soud vždy v konečném verdiktu rozhodl, že se jednalo o osobní iniciativu, a nikoliv vládní politiku.

K dalším represivním metodám patřilo prohledávání domů, kdy například během let 1971–1976 proběhlo na 250 000 domovních prohlídek. Dále bylo vůči PIRA nasazeno velké množství informátorů, kteří měli za úkol infiltrovat organizaci. V roce 1972 proběhla tzv. „Operace Motorman“, při níž veliké množství jednotek RUC a britské armády proniklo do tzv. no-go zón⁶⁸.

Tato represivní opatření měla za následek rapidní pokles násilí, které PIRA prováděla: v letech 1971–1973 zabila PIRA 211 vojáků, v letech 1974–1976 už to bylo „jen“ 73 vojáků. Všechny tyto represivní zásahy státu vůči PIRA vedly k tlaku na její restrukturalizaci do buněčného systému (viz podkapitola *Struktura PIRA*), který byl daleko odolnější vůči infiltraci a zmíněným metodám boje ze strany Velké Británie.

---

⁶⁶ Shanahan, T. *The Provisional Irish Republican Army and the Morality of Terrorism*. Edinburg: Edinburg University Press, 2009, s. 180-182.

⁶⁷ Tamtéž, s. 190.

⁶⁸ Výraz no-go zóna označuje katolickou oblast, do níž nevstupovaly britské jednotky.

Všechna represivní opatření vůči PIRA měla za následek oslabení jejího vojenského křídla.

Jedním z důsledků zavedení buněčného systému organizace bylo to, že ti, kteří se vrátili z vězení, se do buněčného systému nemohli jakožto známí republikáni zapojit, a proto vstupovali do Sinn Féin, která tou dobou začala posilovat. Údajně se také mezi vězni začal šířit náhled, že je nutná politizace boje. Dokládají to dopisy Gerryho Adamse z vězení, jejichž tématem bylo, jak vést dlouhý boj a neizolovat se přitom od společnosti. Represivní zásahy státu oslabily vojenské křídlo PIRA natolik závažně, že se začalo čím dál více dostávat do popředí politické křídlo. Zkrátka série represivních opatření vůči PIRA rozhodně vedla tuto organizaci k vědomí, že pouze s teroristickými aktivitami si vystačit nelze a že je nutné se politizovat. V letech 1975–1976 se navíc PIRA prakticky málem rozpadla, a tudíž bylo zapotřebí reagovat. Podle mého soudu tedy represe ze strany státu natolik ochromila PIRA, že organizace musela ustoupit od čistě opotřebovací strategie ke strategii politické, nicméně stále podpořenou násilnou akcí. Represe státu se tak jeví jako významný a patrně nejvýznamnější faktor změny ve strategii PIRA.

Co se týče interakce s britskou vládou, došlo v období 70. let k několika tajným jednáním mezi PIRA a Velkou Británií, bohužel však tato jednání nedospěla k žádnému výsledku. Severní Irsko bylo i dále přímo řízeno Londýnem, činnost Parlamentu Severního Irsku byla zastavena roku 1972 a nezdálo se, že by se tento stav v dohledné době měl změnit, přičemž o to PIRA vlastně ani neusilovala. Vzhledem k dřívější podobě politického uspořádání jí tento stav v zásadě vyhovoval. Na tajných jednáních PIRA jasně deklarovala podmínky pro zastavení své činnosti:⁶⁹

1. všichni obyvatelé Irsku mají právo jednat jako celek a rozhodovat o budoucnosti ostrova,
2. stažení armádních jednotek do 1. ledna 1975,
3. všeobecnou amnestii pro politické vězně a stíhané osoby.

Konstantní postoj Britů byl takový, že nebudou bránit sjednocení ostrova za předpokladu, že si to bude přát většina obyvatel Severního Irsku. Avšak většinu obyvatel Severního Irsku tvořili protestanti, unionisté, kteří připojení k Irské republice rezolutně odmítali. Ke sjednocení Velká Británie tedy nepřistoupila a potvrdila tzv. unionistické právo veta. Jelikož se sjednocení Irsku v 70. letech stalo nereálným,

---

⁶⁹ O'Brien, B. *Dlouhý boj – IRA a Sinn Féin*. C. d., s. 190.

přimělo to PIRA k tomu, aby i nadále pokračovala ve strategii opotřebovovací války. PIRA proklamovala, že se již nenechá britskou stranou „zatáhnout“ do oslabujícího vyjednávání, neboť tato jednání doprovázela různá příměří a klid zbraní. Víceméně se jen potvrdilo, že ryze politická cesta řešení problému nebude možná. Britská vláda se pro změnu rozhodla pro tvrdou represí a vyhlásila návrat k jednacímu stolu teprve poté, co PIRA složí zbraně.

Vnitřních faktorů, které vedly ke změně strategie, je několik, nicméně k převaze politického křídla Sinn Féin v PIRA v tomto uvedeném období čistě opotřebovovací strategie ještě přímo nedošlo. Politický význam Sinn Féin se nicméně na základě uvedené represe státu vůči vojenskému křídlu PIRA začal zvyšovat.

Domnívám se, že k prosazení nové strategie významně přispělo nastupující velení PIRA, které nahradilo starou republikánskou generaci, jež byla spojena s Dublnem, který tvořil až do roku 1980 velicí centrum organizace. První krok, který velení ještě před svým oficiálním nástupem, za něj považují jmenování Gerryho Adamse prezidentem Sinn Féin v roce 1983, prosadilo, spočíval v přetažení moci z jihu na sever. Přetažení moci tkvělo v decentralizaci velení. PIRA měla sice jako svůj vrchní orgán Vojenskou radu, avšak reálně se rozdělila na dvě velicí centra – severní a jižní. Vzhledem k tomu, že centrem dění byl sever, část PIRA, která se nacházela v Irské republice, se stala zásobovací jednotkou severu. Velení z Jihu, v němž působil Ruairi O'Brádaigh, Seán MacStiofáin a Daithi O'Connell, všichni z Irské republiky, bylo postupně nahrazeno velením ze Severního Irska, tj. Gerrym Adamsem, Martinem McGuinnessem a Ivorem Bellem. Gerry Adams, který byl stálým zastáncem politizace boje a který se zabýval zejména otázkou, jak vést dlouhý boj a neizolovat se při něm od společnosti, se snažil získat veřejnou podporu. Jeho kroky směřovaly čím dál tím více k uplatnění politické strategie, která by zahrнула účast v politickém systému, v kombinaci s ozbrojeným bojem. Naopak velení kolem Ruairiho O'Brádaigha bylo zastáncem politiky abstinence. Jeho odmítavý postoj k možnému přijetí křesel ve Westminsteru nebo Dáilu Éireann bylo klíčové pro další vývoj PIRA. Vždy varoval před uznáním „nelegálních“ parlamentů tím, že by se PIRA podílela na jejich chodu. PIRA podle něj byla revolučním hnutím, které buď uspěje, anebo neuspěje. Vždy varoval před přechodem k reformismu jen z toho důvodu, aby byla PIRA zachráněna před kolapsem. To, že frakce kolem Gerryho Adamse přebírala postupně moc a že tak došlo ke změně vedení, vedlo i k prosazení nové strategie *Armalite ballot box*.

Jaký byl vnější faktor podpory společnosti, respektive katolické komunity pro činnost PIRA v období 70. let je těžko ověřitelné, neboť PIRA se neúčastnila například voleb. Katolická komunita velmi nelibě nesla represivní opatření státu, která se jí bezprostředně dotýkala. Jak jsem zmínila již výše, tato represivní opatření zajišťovala organizaci sympatie, především v první polovině 70. let. Na konci 70. let ale velení PIRA reflektovalo, že nelze spoléhat jen na zajištění přízně v důsledku represe ze strany státu, která navíc vůči katolickému obyvatelstvu v druhé polovině 70. let spíše slábla. Britská vláda si dávala dobrý pozor, aby neopakovala akce typu Bloody Sunday,⁷⁰ které v podstatě PIRA zajistily členskou základnu na několik let. Výrazný příliv podpory PIRA zaznamenala právě po Bloody Sunday. Nicméně ke skutečně působivé politické mobilizaci a přílivu sympatií nejen v rámci katolické komunity, ale i z různých koutů světa došlo až vlivem hladovek ve věznicí Maze, které vrcholily v letech 1980 a 1981.

Celkově šlo asi o čtyřletý protest ve vězení Maze, který zahájil vězněný člen PIRA Bobby Sands tím, že spolu s dalšími vězni mimo jiné z řad PIRA nejprve tzv. špinavým protestem (spočívajícím v mazání exkrementů na stěny cel) a poté hladovkami začal bojovat za změnu statusu na status politických vězňů či status zvláštní kategorie. Hladovky se účastnilo téměř 300 republikánských vězňů. Poté, co zemřel Frank Maguire, nacionalistický poslanec za Fermanagh a jižní Tyrone, kandidoval na uprázdněné místo ve Westminsteru právě Bobby Sands. Vedení PIRA ho zprvu nijak zvlášť nepodporovalo, protože se obávalo jeho prohry, avšak Sands dosáhl výrazného vítězství. Někteří hladovkáři také kandidovali, avšak tentokrát do dublinského parlamentu. Všichni dosáhli vítězství, avšak svá křesla nemohli přijmout, protože byli ve vězení. Kvůli tomuto symbolickému boji s předsedkyní Margaret Thatcherovou zemřelo deset vězňů. Hlavním důsledkem hladovek byl do určité míry neplánovaný nebývalý příliv podpory obyvatelstva republikánskému hnutí. Zároveň to bylo důkazem toho, že Sinn Féin by byla schopna proměnit účast ve volbách ve volební zisk.⁷¹ „Hladovky let 1980 a 1981 přinesly změnu taktiky a republikánské hnutí vidělo svoji příležitost chopit se moci a vlivu běžnou volební cestou.“⁷²

---

⁷⁰ Bloody Sunday – dne 30. ledna 1972 během demonstrace za lidská práva v Derry (čtvrť Bogside) zastřelili vojáci britské armády 13 neozbrojených demonstrantů (většinu z nich do zad) a další postřelili.

⁷¹ Tamtéž, s. 108-109.

⁷² Tamtéž, s. 43.

1981–1998: Strategie Armalite ballot-box

Strategie Armalite ballot-box je strategií, kterou začala PIRA prosazovat od roku 1981. Charakteristické je pro ni to, že kombinuje užití politického násilí s politikou. Ke strategii opotřebovací, kterou jsem charakterizovala výše, přidává další prvek, kterým je politika. Prakticky to znamenalo účast ve volebním procesu a přijímání křesel v oblastních zastupitelstvech Severního Irska, což vedlo k aktivní účasti na rozhodovacím procesu na této nižší politické úrovni. PIRA tedy postupem času odbourala politiku abstence a Sinn Féin se začala podílet na politickém procesu. Sinn Féin ovšem neměla status klasické parlamentní strany, vláda Velké Británie ji nebrala jako legitimního partnera pro jednání, protože byla napojena na teroristickou organizaci, respektive byla jejím křídlem.

Jednou z dílčích taktik byla větší sociální aktivita Sinn Féin, která se snažila sloužit komunitě, zakládat různá poradenská komunitní centra, kde mladí katoličtí dobrovolníci pomáhali starším lidem a vytvářeli různé programy; skrz tato centra chtěla Sinn Féin dále získávat veřejnou podporu do voleb, a to proto, aby se PIRA mohla podílet na politickém rozhodování a vymanit se z izolace. Další aktivity Sinn Féin zahrnovaly boj proti drogové závislosti. Sinn Féin si chtěla udržet vlnu popularity a sympatií, které odstartovaly hladovky a dále získávat podporu pro ozbrojenou kampaň PIRA. Šlo tedy o to udržovat si přízeň veřejnosti a legitimizovat ozbrojený boj PIRA ve společnosti.

Tato strategie měla dva hlavní úkoly: propagovat osvobozenecký boj ve společnosti a snažit se společnost mobilizovat kolem citlivých témat. PIRA si musela zajišťovat podporu u těch, kteří ji udržovali v chodu zajištěním zásobování či ubytování.

Vlivem posílení politických a sociálních aktivit Sinn Féin její vojenské křídlo – tzn. PIRA – kompenzovala svou buněčnou strukturu, jež podle některých aktivistů, kteří byli členy PIRA v 70. letech, byla velice nedemokratická a nevedla lidi k aktivitě.

Vedle politické angažovanosti dále pokračovala opotřebovací válka. Velká Británie odmítala pozvat Sinn Féin k jednání, dokud bude PIRA vést vojenskou kampaň a definitivně se nevzdá násilí. Avšak důvod, proč se PIRA nehodlala vzdát ozbrojeného boje, byl právě tlak na Velkou Británii, aby Sinn Féin k jednání pozvala a brala ji jako rovnocenného partnera.

Strategie Armalite ballot-box tedy usilovala o to, zajistit si podporu ve společnosti a nevzdálit se příliš těm, kteří ji aktivně či pasivně podporují. Tato strategie spočívala v aktivitě Sinn Féin jako klasické politické strany a prosazování republikánského politického programu. Na druhou stranu ozbrojeným bojem chtěli přimět vládu Velké Británie přistoupit na podmínky PIRA.

1998 Velkopáteční dohoda

Velkopáteční dohoda byla podepsaná v Belfastu 10. 4. 1998. Tato smlouva byla vyústěním mírových snah všech zúčastněných, včetně mírových snah 90. let. Smlouva byla podepsána zástupci Velké Británie, Irské republiky a osmi politickými uskupeními aktivními v Severním Irsku, mezi nimi i Sinn Féin. Nástup premiéra Tonyho Blaira oživila jednání se Sinn Féin. Pro toto oživení přestalo být rozhodující, zda PIRA okamžitě odzbrojí či nikoliv. K jednacímu stolu byla Sinn Féin naopak pozvána do určité míry v reakci na výbuch ve velkém finančním centru Canary Wharf v Londýně. Je také známo, že ve stejné době PIRA připravovala útoky, jejichž cílem měly být komerční objekty v Severním Irsku a Velké Británii. Sinn Féin dostala nabídku k účasti na jednání, pokud přesvědčí vojenské křídlo PIRA, aby zastavilo bojové aktivity. PIRA přivítala nástup Tonyho Blaira, protože na rozdíl od konzervativce Johna Majora nebyl tak pevně spjat s ulsterskými unionisty. PIRA zastavila bojové aktivity a přistoupila na jednání. Výsledkem tohoto jednání byla Belfastská dohoda, ze které jasně vyplývá, že Severní Irsko je součástí Spojeného království a změna tohoto stavu bude možná pouze na základě většinového souhlasu obyvatel Severního Irska a Irské republiky. Tato smlouva taktéž ustanovovala, že Severní Irsko bude mít opět svou vládu a parlament. Volby do parlamentu měly probíhat na základě poměrného volebního systému tak, aby bylo zajištěno proporcionalní zastoupení, unionističtí poslanci se však zároveň zavázali, že v tomto parlamentu nesmí docházet k přehlasování na základě etnické příslušnosti, jako tomu bylo dříve.

Stěžejním závazkem PIRA pak bylo v této smlouvě to, že signatáři této dohody se zavazují k postupnému odzbrojení a odstupují tak od užívání násilí. Na druhé straně se Velká Británie zavázala ke stahování britské armády a k urychlenému propouštění republikánských vězňů.

Všechny strany, které tuto dohodu podepsaly, musely ustoupit od svých původních požadavků, a to včetně PIRA. Nicméně v rámci PIRA se již dlouhodobě

prosazovaly mírové tendence a v posledních letech probíhaly diskuze o tom, zda strategie ozbrojeného boje je stále ještě efektivní cestou k cíli. Jistě to byla jedna z efektivních cest, jak se dostat k jednacímu stolu a požívat větší váhy ve společnosti, než jaké se ve skutečnosti těšila Sinn Féin jako politická strana. Podle střízlivého náhledu byla tato dohoda úspěchem, protože unionistická strana UUP a její voliči si skutečně nepřáli podíl katolických stran na vládě. I když byla ve své podstatě Belfastská dohoda neúspěšná pro naplnění cíle sjednocení Irska, podle Martina McGuinnesse byla úspěchem, protože v odchod britských jednotek už téměř nedoufali. Překonat neústupnost unionistických stran bylo nemožné, všechny strany, které smlouvu podepsaly, v ní zašly na hranici svých možností v tom smyslu, aby vyhověly svým podporovatelům a zároveň příliš neustoupily ze svých stanovisek a požadavků. I přes různé menší problémy se PIRA odzbrojila a roku 2005 ukončila zcela svou činnost. Za stěžejní považují rok 1998, kdy PIRA prostřednictvím Sinn Féin jako svého politického křídla ukončila ozbrojený boj a zvolila pouze politickou cestu k naplnění svých cílů. Sinn Féin je dnes ryze politickou stranou etablovanou v severoirském parlamentu, jejímž hlavním programovým cílem je sjednocení Irska. Ve volbách roku 2003 a 2007 se ukázalo, že je druhou největší stranou hned po Democratic Unionist Party (DUP): v roce 2007 získala 26,2 % hlasů a obsadila v parlamentu 28 křesel ze 108. Rok 1998 je tedy možné vnímat jako rok, v němž došlo k definitivní politizaci PIRA, která jako konečný prostředek k dosažení cíle sjednoceného Irska upřednostnila standardní politickou cestu před cestou politického násilí.

Faktory přechodu od strategie Armalite Ballot box k legální politice

K upuštění od politického násilí a přechodu k čistě legální politice došlo vlivem několika faktorů. Represe ze strany státu byla konstantní. PIRA nebyla schopna vystupňovat násilí a tak dále operovala ve standardním režimu opotřebovací války. Vzhledem ke své struktuře pro zajištění svých funkcí nepotřebovala příliš mnoho členů. Nejvýznamnější a prokazatelnou roli zde sehrály jiné faktory, které v teoretické části označují jako vnitřní a vnější faktory.

Vnější faktor, který hrál nejvýraznější roli, byla podpora veřejnosti. Od roku 1986, kdy Sinn Féin kompletně ustoupila od politiky abstinence, se přímo konfrontovala s dalšími politickými stranami, přičemž svou veřejnou podporu mohla změřit svým

volebním úspěchem. Zatímco na začátku 80. let PIRA vystupovala sebevědomě, co se týče podpory veřejnosti, postupem času zjistila, že Sinn Féin není zdaleka nejúspěšnější stranou usilující o hlasy katolických republikánů. Ve druhé polovině 80. let ji totiž začala výrazně předbíhat SDLP, která měla stejné cíle jako PIRA (odchod britských jednotek a sjednocené Irsko), ale na rozdíl od PIRA svých cílů nedosahovala za pomoci politického násilí. Dalo by se říci, že konkurence mezi SDLP a PIRA, vedla PIRA k postupnému přesvědčení, že je nutné změnit strategii, aby mohla SDLP porazit.

Jediné město, kde se PIRA stále těšila vyšší podpoře, byl Belfast, jelikož zde vždy nad SDLP zvítězila, avšak s velmi těsným výsledkem. V jiných oblastech naopak ztrácela své příznivce. Rozdíl ve volbách v počtu křesel narůstal ve prospěch SDLP. V roce 1985 ve volbách do oblastních zastupitelstev činil rozdíl mezi SDLP a Sinn Féin 42 křesel, v roce 1993 to bylo již 75 křesel a tento trend se zvyšoval. Ve volbách do zastupitelstev v roce 1993 v Derry (kde mají katolíci majoritu) získala SDLP většinu, 17 křesel, zatímco Sinn Féin pouze 5. Již v roce 1992 bylo jasné, že SDLP předběhla Sinn Féin ve volbách do všech institucí. V roce 1993 to potvrdily volby do oblastních zastupitelstev, kdy SDLP získala 101 a Sinn Féin 59 křesel.⁷³ Toto byl jasný vzkaz katolické komunity směrem k PIRA: republikánské hnutí se těší malé podpoře, a to kvůli užívání politického násilí. Jako by veřejnost sdělovala, že užití politického násilí je pro Sinn Féin překážkou k úspěšnému výsledku a politické násilí a akty PIRA diskreditují Sinn Féin. Případy, které se děly – jako například v Enniskillenu v hrabství Fermanagh, kde explodovala bomba, která zabila 10 civilistů a 1 bývalého důstojníka RUC a 60 lidí zranila –, způsobovaly odliv podpory od PIRA. Společnost byla unavená letitým ozbrojeným bojem, a tak ho přestávala podporovat. Tento odliv podpory je nejlépe měřitelný na výsledcích voleb. PIRA nebyla schopná naplnit své cíle a prohrávala v soutěži se SDLP.

Jak uvádím v teoretické části, dle Mayer N. Zalda a Roberty Ashové se organizace dělí na organizace inkluzivní a exkluzivní podle převažujícího typu členství. Inkluzivní organizace jsou závislé na početném členstvu a podpoře, přičemž také na základě této podpory mění své cíle, potažmo způsoby, jak jich dosáhnout. V případě PIRA toto rozdělení používá i John A. Hannigan⁷⁴. Podle něj je politické křídlo Sinn Féin inkluzivním typem organizace, kdežto vojenské křídlo PIRA je typem

---

⁷³ Tamtéž, s. 175-177.

⁷⁴ Hannigan, J. A. *The Armalite and the Ballot Box: Dilemmas of Strategy and Ideology in the Provisional IRA*. C. d., s. 31-40.

exkluzivním. Strategie *Armalite ballot box* je proto podle tohoto autora neudržitelná. Sinn Féin, jakožto typ organizace závislý na přízni společnosti, tedy musí nutně prosazovat takové politické řešení, které si lidé přejí. Sama PIRA nebo dříve i IRA se zaštiťovala tím, že bez podpory společnosti její boj nemá smysl. Sinn Féin uvnitř PIRA tedy začala prosazovat mírovou politickou cestu řešení s ohledem na přání veřejnosti. Údajně i za cenu, že by se měla Sinn Féin od PIRA oddělit. Sinn Féin tedy začala uvnitř PIRA prosazovat přechod k politicky orientované strategii a ústup od politického násilí, i když podpora PIRA v určitých katolických komunitách přetrvávala. Sinn Féin byla ochotna začít prosazovat politickou cestu poté, co bude připuštěna k jednacímu stolu. Do té doby nebyla ochotna ustoupit od politického násilí.

Jako nejvýznamnější faktor odklonu od strategie *Armalite ballot box* a vlastně postupné politizace PIRA lze identifikovat veřejnost. Odliv volební podpory společnosti Sinn Féin byl znamením, že jestliže se má Sinn Féin těšit podpoře společnosti a vytěžit zisk z letitého ozbrojeného boje, musí se co nejdříve dostat k jednacímu stolu a co nejvíce vytěžit z nového uspořádání. Dalším významným faktorem byla ochota státu se všemi zúčastněnými stranami jednat.

Shrnutí třetí kapitoly

V této kapitole jsem periodizovala činnost PIRA do dvou období dle dominantní použité strategie. V podstatě jsou ale tato období tři; třetí strategií je legální politika, na níž se podílí Sinn Féin jako běžná parlamentní strana od roku 1998 až dodnes. Takovou strategii ale není třeba popisovat, navíc tím de facto končí činnost PIRA jako teroristické organizace a dále lze hovořit již jen o jejím politickém křídle Sinn Féin.

Stěžejní bylo konkretizovat faktory, jinými slovy zachytit příčiny, které vedly k proměně strategií. Před nástupem první strategie PIRA, tzv. opotřebovací války, jsem předložila dominantní faktory, které vedly k přechodu od mírové strategie k užití politického násilí. Nejvýznamnějším faktorem byl stát, jeho represe a uzavřený politický systém, dalším faktorem, který stupňoval politické násilí, byla konkurence mezi Oficiální IRA a PIRA, které tak chtěly získat více příznivců. Konkurence Oficiální IRA a PIRA a stupňování násilí tedy bylo spojeno s faktorem podpory veřejnosti, která je dle mého soudu druhým dominantním faktorem. Vnitřní faktory v organizaci, které by měly význam pro zvolení politického násilí, jsou spíše sekundární, neboť obě organizace užívaly po roce 1969 politické násilí. Vnitřní rozkol v IRA

zapříčiněný rozdílnou ideologií a následný vznik PIRA nepovažují za nejdůležitější pro volbu strategie politického násilí. Nejdůležitějším faktorem byl stát (represe a uzavřený politický systém) a vnější faktor podpory společnosti, která reagovala na příslušné represe.

Dominantními faktory, které zapříčinily proměnu opotřebovací strategie a vedly ke strategii Armalite ballot box, byla opět převážně represe ze strany státu, kvůli které nemohla PIRA pokračovat ve stejné intenzitě ozbrojeného boje. Stejně tak významný byl vnitřní faktor, kterým byla postupná obměna vedení, a taktéž faktor podpory obyvatelstva, kdy PIRA zvolila strategii Armalite ballot box. V proměně strategie hrály významnou roli všechny zmíněné faktory.

Klíčovým faktorem proměny strategie Armalite ballot box k politickému boji v rámci demokratického systému je vnější faktor (podpora společnosti), respektive odliv podpory společnosti. Tento faktor je nejdůležitější pro proměnu strategie. Sinn Féin jako inkluzivní typ organizace závisela na podpoře obyvatelstva, z těchto důvodů pod tlakem svého politického křídla zvolila strategické politické vyjednávání. Taktéž SDLP a přeliv hlasů ve volbách od Sinn Féin právě k této straně donutil PIRA k přehodnocení strategie. Pokud by se z PIRA stala marginální organizace bez podpory veřejnosti, na jednání o novém politickém uspořádání a míru by její vliv byl natolik zanedbatelný, že by se již nemohla pasovat do role mírotvorce a získat tím vysokou podporu veřejnosti v dalších volbách. Represe ze strany státu byla konstantní, důležitá role připadla ochotě k politickému vyjednávání. Nejdominantnějším faktorem proměny strategie v konečné fázi PIRA byla ztráta podpory společnosti.

Závěr

Prozatímní Irská republikánská armáda si vytyčila dva cíle, kterých se svým ozbrojeným bojem snažila dosáhnout. Zatímco prvním cílem byl odchod britské armády ze Severního Irska, druhým cílem bylo následné sjednocení Severního Irska a Irské republiky v jednu socialistickou demokratickou republiku. Těchto cílů se PIRA snažila dosáhnout ozbrojeným bojem po dobu 29 let. Když roku 1998 Sinn Féin podepsala mírovou Velkopáteční dohodu, dosáhla PIRA jednoho z uvedených cílů, totiž postupného stažení britské armády. V naplňování cíle, kterým je sjednocené Irsko, dále pokračuje její dřívější politické křídlo a dnes již druhá nejsilnější severoirská parlamentní strana Sinn Féin legální cestou. Roku 2005 PIRA ukončila svou činnost a definitivně se odzbrojila, čímž její dobrovolníci oficiálně potvrdili respektování demokratického režimu v Severním Irsku. Dříve než došlo k podepsání mírové dohody, si však konflikt v Severním Irsku vyžádal něco přes 3500 lidských životů.

Irská republikánská armáda byla v 60. letech marginální organizací s mizivou členskou základnou, která ustupovala od myšlenky sjednocení Irské republiky a Severního Irska prostřednictvím ozbrojeného boje. Tato organizace se naopak připravovala na boj legálními prostředky jako běžná politická strana; to byla alespoň snaha části jejího velení. Její velení taktéž podporovalo snahy hnutí za lidská práva v Severním Irsku, které chtělo dosáhnout zlepšení poměrů ve prospěch katolické komunity. Toto sociální hnutí však narazilo na nepochopení ze strany státu, který neměl zájem reformovat stávající politický systém, ale naopak chtěl udržet status quo. Stát proti pokojným demonstracím uplatnil přehnanou policejní represi. Na tuto represi dle D. della Porty někteří aktivisté sociálního hnutí reagovali tak, že zvolili jako prostředek vůči státu politické násilí. Právě tyto střety mezi aktivisty a oddíly RUC dali vzniknout Prozatímní Irské republikánské armádě. Podle pozdějšího dobrovolníka PIRA Tima Pata Coogana se PIRA zrodila uprostřed bojů roku 1969. S příchodem britských jednotek téhož roku přestal být severoirský konflikt střetem mezi aktivisty hnutí za lidská práva a severoirským státem a stal se konfliktem mezi PIRA a Velkou Británií.

PIRA jako teroristická organizace prošla markantním vývojem. To se odrazilo na užití strategii, kterou zvolila pro dosažení svých cílů. Není pochyb, že se tato organizace značně radikalizovala, jak uvádí D. della Porta, nicméně od určitého

okamžiku došlo k jejímu opětovnému umírnění. V tomto směru se naplnily dvě teze. Předně teze Mayera N. Zalda a Roberty Ashové, kteří tvrdí, že cíle organizace a způsob, kterým chce organizace těchto cílů dosáhnout, se vždy vyvíjejí směrem k umírněnosti, a to proto, že odrážejí konsensus v širší společnosti a postupně se mu přizpůsobují. Vliv společnosti a nutnost její podpory náležely k hlavním důvodům, proč se PIRA postupem času umírňovala a politizovala. A dále teze K.G. Cunninghama a E. Beaulieua, že užití konzistentní státní represe vede opozici, která užívá politické násilí, zpět k nenásilné formě. Tyto dvě teze by se ale pravděpodobně za tuto dobu nenaplnily, pokud by nenastala změna uvnitř organizace. V případě PIRA šlo především o změnu ve vedení, které prosazovalo politizaci a bylo poměrně racionální v otázkách politické participace, na rozdíl od původního velení C. Gouldinga, jež se nechtělo za žádnou cenu vzdát politiky abstinence. Postupné zapojování se do politického systému znamenalo vyrovnání sil mezi vojenským křídlem PIRA a politickým křídlem Sinn Féin. Postupná politizace této organizace nakonec vyústila v podpis Velkopáteční dohody roku 1998.

Literatura

- ASH, Roberta; ZALD, Mayer N. Social Movement Organizations: Growth, Decay and Change. *Social Forces*. 1966, roč. 44, č. 3, s. 327-341.
- BROIN, Eoin Ó. *Sinn Féin and The Politics of Left Republicanism*. London & New York: Pluto Press, 2009.
- BRUCE, Steve. Victim Selection in Ethnic Conflict: Motives and Attitudes in Irish Republicanism. *Terrorism and Political Violence*. 1997, roč. 9, č. 1, s. 56–71.
- COOGAN, Tim Pat. *The IRA*. New York: Palgrave Macmillan, 2002.
- CORTE IBÁÑEZ, Luis de la. *Logika terorismu*. Přel. J. Novotná. Praha: Academia, 2009.
- CHENOWETH, Erica; LAWRENCE, Adria (eds.). *Rethinking Violence: States and Non-State Actors in Conflict*. Cambridge & London: MIT Press, 2010.
- DELLA PORTA, Donatella. *Social Movements, Political Violence, and the State. A Comparative Analysis of Italy and Germany*. Cambridge & Cape Town & Madrid & Melbourne & New York & Sao Paulo & Singapore: Cambridge University Press, 1995.
- DELLA PORTA, Donatella; DIANI, Mario. *Social Movements: An Introduction*. Carlton & Malden & Oxford: Blackwell Publishing, 2006.
- FRANK, Jan. *Konflikt v Severním Irsku*. Praha: Triton, 2006.
- HANNIGAN, John A. The Armalite and the Ballot Box: Dilemmas of Strategy and Ideology in the Provisional IRA. *Social Problems*. 1985, roč. 33, č. 1, s. 31-40.
- HENNESSY, Thomas. *History of Northern Ireland 1920 – 1996*. New York: Palgrave Macmillan, 1997.
- HOLLAND, Jack. *Hope Against History, The Course of Conflict in Northern Ireland*. New York: Henry Holt and Company, 1999.
- O'BRIEN, Brendan. *Dlouhý boj – IRA a Sinn Féin*. Přel. A. Poláčková. Brno: Zvláštní vydání, 2003.
- PATTERSON, Henry. *The Politics of Illusion: A Political History of the IRA*. London & Chicago: Serif, 1997.
- PATTERSON, Henry. Sectarianism Revisited: The Provisional IRA Campaign in a Border Region of Northern Ireland. *Terrorism and Political Violence*. 2010, roč. 22, č. 3, s. 337-356.
- RICHARDS, Anthony. Terrorist Groups and Political Fronts: The IRA, Sinn Fein, the Peace Process and Democracy. *Terrorism and Political Violence*. 2001, roč. 13, č. 4, s. 72-89.
- SÀNCHEZ-CUENCA, Ignacio. The Dynamics Of Nationalist Terrorism: ETA and the IRA. *Terrorism and Political Violence*. 2007, roč. 19, č. 3, s. 289-306.
- SHANAHAN, Timothy. *The Provisional Irish Republican Army and the Morality of Terrorism*. Edinburg: Edinburg University Press, 2009.

- SMITH, Michael Lawrence Rowan. *Fighting for Ireland? The Military Strategy of the Irish Republican Movement*. London: Routledge, 1995.
- STEINHOFF, Patricia; ZWERMAN, Gilda. Introduction to the Special Issue on Political Violence. *Qualitative Sociology*. 2008, roč. 31, s. 213-220.
- TILLY, Charles. *Politika kolektivního násilí*. Přel. J. Ogrocká. Praha: SLON, 2006.
- WHITE, Robert W. From Peaceful Protest to Guerrilla War: Micromobilization of the Provisional Irish Republican Army. *American Journal of Sociology*. 1989, roč. 94, č. 6, s. 1277-1302.
- WHITE, Robert W. The Irish Republican Army: An Assessment of Sectarianism. *Terrorism and Political Violence*. 1997, roč. 9, č. 1, s. 20–55.

Internetové zdroje

- Ira Green Book. Cit. 2013-08-19. Dostupné z:
<http://tensmiths.files.wordpress.com/2012/08/15914572-ira-green-book-volumes-1-and-2.pdf>